

บทที่ 1

บทนำ

๑. ความเป็นมาของการวิจัย

จากหลักฐานต่างๆ เช่นจดหมายเหตุจีน และหลักฐานจากการขุดค้นของนักโบราณคดี ร่วมกับกรมศิลปากร ซึ่งได้ขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ประเภทธรรมจักร หิน พระพุทธรูป และเหรียญเงิน ซึ่งเป็นศิลปะเฉพาะในสมัยทวารวดี ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ หลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ทราบว่า อาณาจักรทวารวดีเป็นอาณาจักรที่มีความรุ่งเรืองอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ด้วยมีหลักฐานพบเห็นศิลปะทวารวดีจำนวนมากที่ นครปฐม ราชบุรี อุทONG นครสวรรค์ และลพบุรี และกระจายอยู่ตามแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือ มีอิทธิพลไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด เช่นที่เมืองฟ้าแดดสูงยางจังหวัดกาฬสินธุ์ เมืองตาตองจังหวัดยโสธร ทางภาคใต้ก็พบแหล่งวัฒนธรรมทวารวดีที่จังหวัดปัตตานี

นายแซมมวอล บील (Mr Samval Beal) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ทวารวดีเป็นชื่อเมืองที่น่าจะตรงกับคำว่า “โถโลโปตี้” (Te-Lo-Po-Ti) ที่พระสมณะเหียนจิ่งได้บันทึกไว้ว่าตั้งอยู่ระหว่างเมือง ศรีเกษตร (พม่า) และเมืองอิตานปุระ (กัมพูชา) ซึ่งนักปราชญ์ทางภาษาผู้แปลจดหมายเหตุจีนของ วิกซุอี้จิง คือนาย เอ็ดเวิร์ด ชาวาน (Mr Edward Chavaner) ก็ยืนยันยอมรับความคิดเห็นนี้เหมือนกัน (หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๑๐ : ๒๖)

จากหลักฐานจดหมายเหตุจีนได้แสดงให้เห็นได้ว่า อาณาจักรทวารวดีนั้นต้องตั้งอยู่ในดินแดนบางส่วนของประเทศไทย ศาสตราจารย์ เซเดอร์ (๒๔๗๐ : ๒) ได้สรุปผลการศึกษากลุ่ม ศิลปวัตถุที่พบบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ประกอบกับหลักฐานทางจารึก และบันทึกจดหมายเหตุจีนแล้วได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า จังหวัดนครปฐมได้เคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒ โดยได้รับอิทธิพลอารยธรรมอินเดียครั้งราชวงศ์คุปตะ (พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑) จากรูปลักษณะของประติมากรรมที่ขุดพบในสมัยนี้ (ยอร์ช เซเดอร์, ๒๔๗๐ : ๒) ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๓ ศาสตราจารย์ ปีแอร์ ดูปองต์ (Prof. Pierre Dupont) ได้ร่วมกับกรมศิลปากร ดำเนินการตกแต่งซากเจดีย์ขนาดใหญ่ในบริเวณพระประโทน ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระพุทธรูปแบบทวารวดีที่พบทั่วประเทศ ได้สรุปว่าบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดี ซึ่งรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒ มีอิทธิพลทางศิลปะครอบคลุมไปทั่วประเทศไทย โบราณวัตถุอันเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ว่าบริเวณภาคกลางของประเทศไทยเป็นที่ตั้งอาณาจักรทวารวดี คือเหรียญเงินจำนวนหนึ่ง พบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่บริเวณพระเจดีย์เก่าทางทิศตะวันตกของวัดพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (ฉวีวรรณ สิริยะหุศย, ๒๕๑๖ : ๑๓) ในกลุ่มเหรียญเงินที่พบดังกล่าวมีเหรียญหนึ่งเป็นรูปสังข์ข้างหนึ่ง ปราสาทข้างหนึ่ง อีก ๒๑ เหรียญมีจารึกอยู่ด้านหลังเป็นภาษาสันสกฤตว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณณะ” แปลว่า “บุญกุศลของผู้เป็นใหญ่แห่งทวารวดี”

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (๒๕๒๘ : ๑๘๘) ได้กล่าวถึงศิลปวัตถุสมัยทวารวดีที่ขุดพบว่ามีพระพุทธรูป ธรรมจักร ชิ้นส่วนของสถูป รูปคน รูปเทวดา และเครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ วัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปวัตถุต่าง ๆ นั้นมักเป็นศิลา ปูนปั้นดินเผา รวมทั้งทำด้วยโลหะ ดีบุก และเงินทอง นับว่าช่างในสมัยนี้มีความรู้ในเรื่องวัสดุต่าง ๆ เป็นอย่างดี

สมัยทวารวดี มีการสร้างแบบแผนของวัตถุทางวัฒนธรรมอื่น เช่น ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่ได้แพร่หลายไป ก่อให้เกิดบูรณาการทางวัฒนธรรม ให้กลายเป็นความละม้ายคล้ายคลึงกัน หรือเลียนแบบซึ่งกันและกัน สันนิษฐานว่ากระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ คงเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ เพราะในสมัยนี้ยังคงลักษณะความแตกต่างเฉพาะถิ่นอยู่ แหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีที่พบตามท้องถิ่น มีลักษณะคล้ายคลึงจนสามารถบอกถึงความเป็นศิลปะทวารวดี การผลิตเครื่องใช้บางอย่างในศิลปะทวารวดีนั้นพบทั่วไป จนกล่าวได้ว่าเป็นของสามัญในครัวเรือน เช่น หม้อมีพวย (กุดกั) พบทั่วไปในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี อาจได้รับรูปแบบมาจากหม้อมีพวยของอินเดีย เครื่องปั้นดินเผา ทั้งที่ผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยและสำหรับพิธีกรรมล้วนประณีตได้มาตรฐาน แสดงว่ามีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นักโบราณคดีพบแหล่งเตาเผาขนาดใหญ่ ผลิตภาชนะดินเผา ตกแต่งลวดลายสวยงาม ทั้งที่ใช้ในชีวิตประจำวันประเภทเครื่องครัว เช่น หม้อก้นกลม ไห หม้อน้ำ ถ้วย ช่างปั้นทวารวดีเรียนรู้ความชำนาญจากอดีต โดยสืบทอดรูปแบบภาชนะพื้นเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ บางอย่างก็รับรูปแบบจากภายนอกแต่เทคนิคการตกแต่งนั้นสะท้อนความริเริ่มของท้องถิ่น เช่น ใช้เปลือกหอยกดลาย หรือสร้างลวดลายสัญลักษณ์มงคลแบบสมัยคุปตะของอินเดียตกแต่งวัตถุ

การสร้างเครื่องใช้ เครื่องบูชา และสถาปัตยกรรมของคนในสมัยทวารวดี ได้สร้างสรรค์ลวดลายประกอบที่มีความสวยงามและมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งนกุล ชมภูนิช และสุพจน์ สุทธิศักดิ์ (๒๕๔๔:๑๘๗) ได้ศึกษาลวดลายประกอบสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดีที่ยังคงเหลือหลักฐานให้ศึกษาได้ ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่พบจากโบราณวัตถุต่าง ๆ ได้แก่ ลวดลายจากส่วนองค์ระฆังของสถูป ลวดลายจากส่วนยอดของเจดีย์ พระธรรมจักรหิน ฐานรองรับพระธรรมจักร ลายปูนปั้นหน้าสิงห์ ลายเครื่องประดับกาย ลายชิ้นส่วนพนักพุทธบัลลังก์ และลายบนเสารธรรมจักร ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าลวดลายสมัยทวารวดีประกอบด้วยลายหลัก ๆ ได้แก่ ลายกลีบบัว ลายลูกแก้ว ลายหน้าสิงห์ และลายก้านใบพืช

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ ร่วมกับสุริรัตน์ ตั้งพรประเสริฐ ครูผู้สอนวิชาศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม (๒๕๔๘) ได้จัดทำโครงการ “อนุรักษ์ลายทวารวดี” ขึ้น โดยศึกษารูปแบบลวดลายทวารวดีจากแท่นฐานศิลา และนำมาประยุกต์เป็นลวดลายสำหรับใช้ในหัตถกรรมผ้าทอมือ ประกอบด้วยลวดลาย 4 รูปแบบ ได้แก่ ลายก้านขด ลายหัวใจโซ่ ลายตะขอถั่วตัด และลายผีเสื้อ และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือบ้านดอนทอง ตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการมัดลายและทอเป็นผืนผ้า ซึ่งปัจจุบันนิยมทอลายหัวใจโซ่ และลายก้านขด

อย่างไรก็ตาม การผลิตผ้าทอลายทวารวดีในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดด้านการตลาดที่ยังอยู่ในวงแคบ ยังขาดการทอให้มีลายที่หลากหลายรูปแบบ รวมถึงความไม่สม่ำเสมอของผลผลิต ทำให้ผ้าทอลายทวารวดีของจังหวัดนครปฐมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนารูปแบบของผ้าทอลายทวารวดีของชุมชนที่มีศักยภาพในจังหวัดนครปฐม ให้ได้มาตรฐาน มีความหลากหลาย และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง จนสามารถผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้พิเศษแก่กลุ่มผู้ผลิตอย่างยั่งยืน และมีการจัดการด้านการตลาดเชิงรุกต่อลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย คณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรดำเนินการวิจัยในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดนครปฐม” ขึ้น

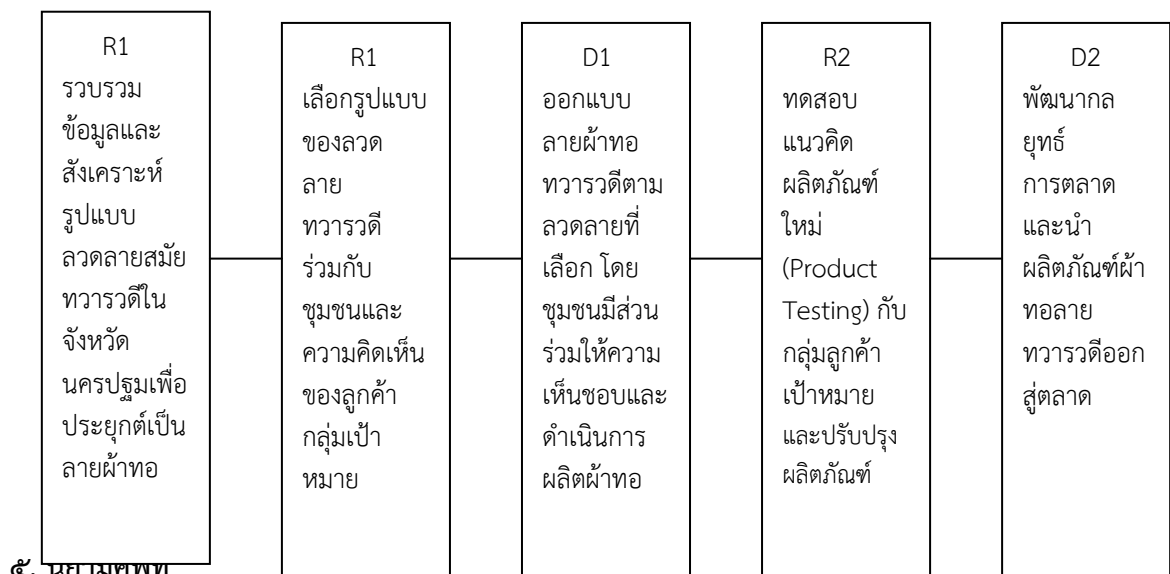
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี
- ๒.๒ พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- ๒.๓ ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายทวารวดีที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาการยอมรับของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผลิตภัณฑ์

๓. คำถามหลักในการวิจัย

- ๓.๑ ลวดลายศิลปะสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐม สามารถนำมาประยุกต์เป็นลายผ้าทอมือในรูปแบบใดบ้าง
- ๓.๒ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร

๔. กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาผ้าทอลายทวารวดี หมายถึง การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบของลวดลายสมัยทวารวดีจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้ค้นพบ เพื่อนำมาประยุกต์เป็นแบบลายผ้าสำหรับผลิตเป็นผ้าทอมือ

เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน หมายถึง การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนจังหวัดนครปฐมมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าสำหรับจำหน่าย

๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๓.๑ จังหวัดนครปฐมมีผ้าทอลายทวารวดีหลากหลายรูปแบบ สำหรับใช้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด

๓.๒ ประชาชนในชุมชนกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือ บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีรายได้เสริมจากการทอผ้าลดรายจ่ายจากราคาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ข้าราชการในจังหวัด และประชาชนทั่วไป

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอารยธรรมทวารวดี

จากหลักฐานต่างๆ เช่น จดหมายเหตุจีน และหลักฐานจากการขุดค้นของนักโบราณคดีร่วมกับกรมศิลปากร ซึ่งได้ขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ประเพณีธรรมจักรหิน พระพุทธรูป และเหรียญเงิน ซึ่งเป็นศิลปะเฉพาะในสมัยทวารวดี ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๓ หลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ทราบว่า อาณาจักรทวารวดีเป็นอาณาจักรที่มีความรุ่งเรืองอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ด้วยมีหลักฐานพบเห็นศิลปะทวารวดีจำนวนมากที่นครปฐม ราชบุรี อุทอง นครสวรรค์ และลพบุรี และกระจายอยู่ตามแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือ มีอิทธิพลไปทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด เช่นที่เมืองฟ้าแดดสูงยางจังหวัดกาฬสินธุ์ เมืองตาตทองจังหวัดยโสธร ทางภาคใต้ก็พบแหล่งวัฒนธรรมทวารวดีที่จังหวัดปัตตานี

นายแซมมวล บิล (Mr Samval Beal) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ทวารวดีเป็นชื่อเมืองที่น่าจะตรงกับคำว่า “เทโลโปตี้” (Te-Lo-Po-Ti) ที่พระสมณเหียนจิงได้บันทึกไว้ว่าตั้งอยู่ระหว่างเมืองศรีเกษตร (พม่า) และเมืองอิตานปุระ (กัมพูชา) ซึ่งนักปราชญ์ทางภาษาผู้แปลจดหมายเหตุจีนของภิกษุอีจิง คือนาย เอ็ดเวิร์ด ชาวาน (Mr Edward Chavener) ก็ยืนยันยอมรับความคิดเห็นนี้เหมือนกัน (หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๑๐ : ๒๖)

จากหลักฐานจดหมายเหตุจีนได้แสดงให้เห็นได้ว่า อาณาจักรทวารวดีนั้นตั้งอยู่ในดินแดนบางส่วนของประเทศไทย ศาสตราจารย์ เซเดส์ (๒๔๗๐ : ๒) ได้สรุปผลการศึกษากลุ่มศิลปวัตถุที่พบบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ประกอบกับหลักฐานทางจารึก และบันทึกจดหมายเหตุจีนแล้วได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า จังหวัดนครปฐมได้เคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๒ โดยได้รับอิทธิพลอารยธรรมอินเดียครั้งราชวงศ์คุปตะ (พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑) จากรูปลักษณะของประติมากรรมที่ขุดพบในสมัยนี้ (ยอร์ช เซเดส์, ๒๔๗๐ : ๒) ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๓ ศาสตราจารย์ ปีแอร์ ดูปองต์ (Prof. Pierre Dupont) ได้ร่วมกับกรมศิลปากร ดำเนินการขุดแต่งซากเจดีย์ขนาดใหญ่ในบริเวณพระประโทน ตำบลพระประโทน อำเภอมะเมือง จังหวัดนครปฐม และได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระพุทธรูปแบบทวารวดีที่พบทั่วประเทศไทย ได้สรุปว่าบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดี ซึ่งรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ 10-12 มีอิทธิพลทางศิลปะครอบคลุมไปทั่วประเทศไทย โบราณวัตถุอันเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ว่าบริเวณภาคกลางของประเทศไทยเป็นที่ตั้งอาณาจักรทวารวดี คือเหรียญเงินจำนวนหนึ่ง พบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่บริเวณพระเจดีย์เก่าทางทิศตะวันตกของวัดพระประโทน อำเภอมะเมือง จังหวัดนครปฐม (ฉวีวรรณ สิริยะหุติ, ๒๕๑๖ : ๑๓) ในกลุ่มเหรียญเงินที่พบดังกล่าวมีเหรียญหนึ่งเป็นรูปสังข์ข้างหนึ่ง ปราสาทข้างหนึ่ง อีก ๒๑ เหรียญมีจารึกอยู่ด้านหลังเป็นภาษาสันสกฤตว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณยะ” แปลว่า “บุญกุศลของผู้เป็นใหญ่แห่งทวารวดี”

คำ “ทวารวดี” เป็นคำสันสกฤต แปลว่า “ประกอบด้วยประตู มักใช้หมายถึง “เมืองท่า” อันแสดงถึงทำเลที่ตั้งของทวารวดีว่าต้องอยู่ชายฝั่ง หรือติดต่อกับทะเลได้ และควรอยู่ใน

บริเวณที่พบเหรียญจารึกชื่อ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ทางซีกตะวันตกของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา (ธิดา สารยา, ๒๕๓๙ : ๒๓๒)

ในปัจจุบันได้มีการสำรวจพบโบราณสถาน และศิลปวัตถุสมัยทวารวดีตามเมืองต่าง ๆ หลายเมืองด้วยกัน เช่น จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดสระบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดปราจีนบุรี จากโบราณสถาน และศิลปวัตถุที่พบจากแหล่งต่าง ๆ บริเวณภาคกลางของประเทศ ทำให้ยากต่อการกำหนดศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีว่าอยู่ที่ใด

นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐานแผ่นจารึกที่เป็นทองแดงที่เมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (กรมศิลปากร, ๒๕๐๙ : ๒๒) กล่าวถึงกษัตริย์ ๒ พระองค์ องค์หนึ่งนามว่าหรรษะวรมัน ว่าเป็นหลานของพระเจ้าอโศกนารมิต ปกครองอาณาจักรเจนละ หรืออาณาจักรกัมพูชา ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอาณาจักรทวารวดี แต่เรื่องราวในจารึกไม่ได้ให้ข้อมูลเพียงพอที่จะช่วยให้เกิดความกระจ่างที่เกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีเท่าใดนัก และจารึกที่ปรากฏเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีส่วนใหญ่ก็ไม่มีศักราชปรากฏอยู่ ยกเว้นจารึกหลักที่ ๕๖ ที่พบที่เนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรีเท่านั้นมีศักราชปรากฏอยู่ คือ ม.ศ. ๖๘๓ (พ.ศ. ๑๓๐๔) (จุฬพล เจติกานนท์ ๒๕๑๕ : ๓ อ้างถึงใน ตราศิลป์ ศิลปบรรเลง ,๒๕๓๐ : ๙)

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้อ่านจารึกบนเหรียญเงิน ๒๑ เหรียญ ที่พบที่จังหวัดนครปฐม ยืนยันว่าทฤษฎีเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีนั้นถูกต้อง คำว่า “โกลโปตี” นั้น ตรงกับคำว่า “ทวารวดี” ที่จดหมายเหตุจีนบันทึกเอาไว้ และศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้สันนิษฐานว่าดินแดนส่วนใหญ่ของอาณาจักรทวารวดีตั้งอยู่ระหว่างเมืองราชบุรีขึ้นไปถึงลพบุรี (กรมศิลปากร, ๒๕๐๙ : ๔) และศิลปะทวารวดีเป็นศิลปะเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักฐานที่พบในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย พบโบราณวัตถุและโบราณสถานเนื่องในพุทธศาสนาหลายจังหวัดด้วยกัน (ตราศิลป์ ศิลปบรรเลง ,๒๕๓๐ : ๑๑)

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (๒๕๒๘ : ๑๘๘) ได้กล่าวถึงศิลปวัตถุสมัยทวารวดีที่ขุดพบว่ามีพระพุทธรูป ธรรมจักร ชิ้นส่วนของสถูป รูปคน รูปเทวดา และเครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ วัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปวัตถุต่าง ๆ นั้นมักเป็นศิลา ปูนปั้นดินเผา รวมทั้งทำด้วยโลหะ ดีบุก และเงินทอง นับว่าช่างในสมัยนี้มีความรู้ในเรื่องวัสดุต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ธิดา สารยา (๒๕๓๙ : ๒๒๐) ได้กล่าวถึงอาณาจักรทวารวดีจากผลการศึกษาว่า ทวารวดีเป็นแคว้นแคว้นอยู่ทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาซีกตะวันตก บริเวณเมืองอู่ทอง นครชัยศรีโบราณและคูบัว ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ปรากฏศาสนสถานขนาดใหญ่ ชื่อวัดนครโกษา ในศิลปะทวารวดีที่ละโว้ (ลพบุรี) ตลอดจนถึงส่วนปูนปั้นในศิลปะทวารวดีจึงอนุมานได้ว่า ละโว้ซึ่งเติบโตเป็นเมืองสำคัญในลุ่มน้ำเจ้าพระยาซีกตะวันออกก็เป็นศูนย์กลางของศิลปะทวารวดีอีกแห่งหนึ่ง

ศิลปะสมัยทวารวดีมีรูปแบบที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนาจากอินเดีย ซึ่งนอกจากปรากฏลักษณะของท้องถิ่นในศิลปกรรมทวารวดีแล้ว ยังปรากฏลักษณะของศิลปะคุปตะในอินเดียและลังกาสัมผัสกัน ยิ่งไปกว่านั้นยังเกี่ยวกับคติพุทธศาสนamahayanaอีกด้วย ผลงานในศิลปะทวารวดีปรากฏทั่วทุกภูมิภาคของสยามประเทศโบราณ ต่างกันไปตามคตินิยมของท้องถิ่น เช่น ความนิยมในการสร้างเสมาจำหลักภาพ หม้อน้ำมงคล เรื่องราวพุทธประวัติและชาดกทางอีสาน

การแพร่หลายของศิลปกรรมทวารวดีนำไปสู่ความเชื่อที่ว่า มีอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ และมีเอกภาพทางการเมืองรองรับการสรรค์สร้างศิลปกรรมทวารวดีในพื้นที่กว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การศึกษาสมัยหลังชี้ให้เห็นว่าศิลปกรรมทวารวดีต่างไปตามลักษณะท้องถิ่น และแผ่ออกไปถึงดินแดน บางส่วนของลาวและเวียดนาม อีกทั้งยังปรากฏด้วยว่าในขอบข่ายของศิลปกรรมทวารวดี ท้องที่บาง แห่ง บางเมืองกลับปรากฏร่องรอยของพุทธศาสนาหายานคติศาสนาฮินดู หรือแม้แต่การใช้อักษร ภาษาในจารึกก็ต่างกันไป รูปแบบของระบบกษัตริย์หลายท้องถิ่นก็ต่างกันไปด้วย อิทธิพลของศิลปะ ทวารวดีสร้างความเหมือนกัน และคล้ายคลึงกันทั่วไปในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา แต่ท่ามกลางความ คล้ายคลึงกันของรูปแบบทางศิลปกรรม ยังคงมีความแตกต่างทางระบบความเชื่อ

สมัยทวารวดี มีการสร้างแบบแผนของวัตถุทางวัฒนธรรมอื่น เช่น ภาชนะ เครื่องปั้นดินเผาที่ได้แพร่หลายไป ก่อให้เกิดบูรณาการทางวัฒนธรรม ให้กลายเป็นความละม้าย คล้ายคลึงกัน หรือเลียนแบบซึ่งกันและกัน สันนิษฐานว่ากระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ของคนกลุ่มต่าง ๆ คงเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ เพราะในสมัยนี้ยังคงลักษณะความแตกต่างเฉพาะถิ่นอยู่ แหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีที่พบตามท้องถิ่น มีลักษณะคล้ายคลึงจนสามารถบอกถึงความเป็นศิลปะ ทวารวดี การผลิตเครื่องใช้บางอย่างในศิลปะทวารวดีนั้นพบทั่วไป จนกล่าวได้ว่าเป็นของสามัญใน ครั้วเรือน เช่น หม้อมีพวย (กุ่มติ) พบทั่วไปในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี อาจได้รับรูปแบบมาจาก หม้อมีพวยของอินเดีย เครื่องปั้นดินเผาทั้งที่ผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอย และสำหรับพิธีกรรมล้วน ประณีตได้มาตรฐาน แสดงว่ามีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นักโบราณคดีพบแหล่งเตาเผาขนาดใหญ่ ผลิตภาชนะดินเผาตกแต่งลวดลายสวยงาม ทั้งที่ใช้ในชีวิตประจำวันประเภทเครื่องครัว เช่น หม้อก้นกลม ไห หม้อน้ำ ถ้วย ช่างปั้นทวารวดีเรียนรู้ความชำนาญจากอดีต โดยสืบทอดรูปแบบ ภาชนะพื้นเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ บางอย่างก็รับรูปแบบจากภายนอกแต่เทคนิค การตกแต่งนั้นสะท้อนความริเริ่มของท้องถิ่น เช่น ใช้เปลือกหอยกดลาย หรือสร้างลวดลาย สัญลักษณ์มงคลแบบสมัยคุปตะของอินเดียตกแต่งวัตถุ สันนิษฐานได้ว่าความชำนาญทางด้านนี้ของ คนทวารวดีที่ได้สั่งสมมาและการส่งเสริมของสภาพแวดล้อม เช่น คุณภาพของเนื้อดิน ตลอดจนทำเล ที่ตั้งที่เปิดออกสู่โลกภายนอกได้สะดวกคงมีส่วนอยู่ไม่มากนักน้อยที่ทำให้ชุมชนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาซีก ตะวันตกพัฒนาความถนัดทางด้านนี้ เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาสืบทอดมา เช่น แหล่งเตาเผาบ้านบางปูนสุพรรณบุรี และแหล่งเตาเผาริมแม่น้ำน้อย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การมีตัวตนของแคว้นทวารวดีมีหลักฐานยืนยันแน่นอน หลักฐาน สัมพันธ์กับบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้แก่เหรียญเงินจากแหล่งโบราณคดีในเมืองอู่ทอง นครปฐม สิงห์บุรี ชัยนาท และละโว้ ซึ่งนักวิชาการได้พยายามเทียบเคียงชื่อที่ปรากฏบน เหรียญกับชื่อในเอกสารจีน ซึ่งกล่าวถึงอาณาจักรหนึ่งในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เรียก “ตั่วเหอหลอ” บ้าง “ตั่วเหอหลอ” บ้าง บางแห่งเรียก “ตั่วเหอหลอปอตี” หรือ “ตั่วเหอปอตี” เหล่านี้ผู้รู้ทั้งหลายเทียบกับชื่อ ทวารวดีว่าเป็นชื่อเดียวกัน

ปรากฏว่าร่องรอยที่เก่าที่สุดของศิลปะทวารวดี อยู่บริเวณที่เป็นเครือข่ายของเมืองโบราณอู่ทอง-นครไชยศรี-คูบัว บริเวณนี้มีหลักฐานเกี่ยวกับศิลปกรรมทวารวดีหนาแน่นที่สุด เป็นทั้งเขตลุ่มน้ำลำคลองและติดต่อถึงทะเลได้ เบื้องหลังคือบริเวณอันอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้และแร่ธาตุของภูมิภาค ส่วนในทางตอนบนของลุ่มน้ำเจ้าพระยา แคว้นนี้รุ่งเรืองสมัยเมื่อฝั่งทะเลอ่าวไทยอยู่ลึกเข้าไปทางตอนใน เมืองใหญ่ที่สุดในกลุ่มเมืองนี้คือ เมืองนครไชยศรีโบราณ

นครไชยศรีโบราณ บริเวณจังหวัดนครปฐมปัจจุบัน เป็นเมืองขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาเมืองโบราณภาคพื้นสยามประเทศก่อนสมัยอยุธยา ขนาดประมาณ ๓,๖๐๐ x ๒,๐๐๐ เมตร มีเครือข่ายการติดต่อตามทางน้ำลำคลอง ทั้งภายในตัวเมืองและบริเวณใกล้เคียงอย่างสลับซับซ้อน มีศาสนสถานขนาดใหญ่หลายแห่ง เป็นศูนย์กลางของหลายท้องถิ่น โดยเชื่อมกับเมืองอู่ทอง ผ่านเมืองบรีวารขนาดเล็กเรียก เมืองกำแพงแสน มีชุมชนใหญ่น้อยโยงสองเมืองใหญ่นี้เข้าด้วยกัน ส่วนทางด้านใต้และตะวันตก นครไชยศรีเชื่อมกับเมืองคูบัว เปิดออกสู่การติดต่อกับทะเลได้ เมืองคูบัวนี้มีศาสนสถานขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่นเดียวกับนครไชยศรี ลักษณะทางกายภาพเช่นนี้สะท้อนภาพของนครสำคัญอันเป็นศูนย์กลางของรัฐ สอดคล้องกับหลักฐานประเภทจารึกและโบราณวัตถุอื่น (ธิดา สารยา, ๒๕๓๙ : ๒๓๐-๒๓๓)

ด้านสังคมวิทยา จากการศึกษาถึงสภาพสังคมวิทยาของอาณาจักรทวารวดี จากข้อเขียนของ Mr. Tatsuro Yamamoto (อ้างถึงใน ตรีศิลป์ ศิลปบรรเลง, ๒๕๓๐ : ๑๒) ได้กล่าวถึงสภาพสังคมในสมัยทวารวดีไว้ว่าลักษณะของเมืองทวารวดีมีกำแพงล้อมรอบอาคารบ้านเรือนเป็นสิ่งก่อสร้างหลายชั้น หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ฝาผนังทาสีต่าง ๆ กัน ภายในกำแพงเป็นที่ประทับของกษัตริย์ กษัตริย์จะมีทหารองครักษ์ตลอดวันตลอดคืน ทุกครั้งที่กษัตริย์เสด็จออกให้เข้าเฝ้า จะทรงฉลองพระองค์ด้วยสีฟ้าอมม่วง สวมมงกุฏ ต้มหู และเครื่องประดับอกที่ห้อยมาจากพระศอ ล้วนประดับกายเป็นทองทั้งสิ้น และสวมรองเท้าบาททำจากหนังสัตว์ ประดับด้วยเพชรนิลจินดา การบริหารบ้านเมืองแบ่งขุนนางรับผิดชอบในแต่ละฝ่าย เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายทหาร ส่วนการบริหารส่วนท้องถิ่นมีเจ้าเมืองดูแลแต่ละหัวเมือง โดยที่เจ้าเมืองจะเลือกบุคคลขึ้นมาช่วยในการบริหาร

ส่วนราษฎรในสมัยนั้นจะอาศัยอยู่ภายนอกกำแพงเมืองที่กษัตริย์ประทับ ซึ่งมีประมาณ ๑,๐๐๐ หลังคาเรือน อาชีพหลักของราษฎร คือ การเกษตรกรรมและการค้าขาย ในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ทุกคนจะใช้เหรียญเงินขนาดเล็ก มีพาดหนะในการเดินทางโดยใช้ม้าและช้าง ในสมัยอาณาจักรทวารวดีมีการลงโทษผู้กระทำผิดทั้งสถานหนักและสถานเบา เช่น การตัดแขนทั้ง หากใครหล่อเหรียญเงินขึ้นมาใช้เองโดยไม่ได้รับอนุญาต การปล้นฆ่าจัดว่าเป็นโทษสถานหนัก ผู้กระทำผิดจะถูกลงโทษถึงตาย ในรายที่มีความผิดสถานเบาจะโดนเจาะหู เจาะจมูก และตัดผมด้านข้างด้วย ถือว่าเป็นการประณามความผิดนั้น ๆ ด้านการเก็บภาษียังไม่มีกำหนดไว้ ประชาชนจะต้องจ่ายตามที่ทางการสั่งมา

ศิลปะและประเพณีของคนในสมัยนั้น มีพิธีบูชาญเมื่อมีคนตาย โดยใช้การตีกลองและเป่าหอยสังข์ประกอบการทำพิธีศพ ควบคู่กับการแสดงความเศร้าโศกอย่างยิ่ง ถือเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ตาย และเมื่อเผาศพแล้วกระดูกที่เหลือจะนำไปใส่โล่ดินเผาไปลอยน้ำ ถ้าพ่อหรือแม่ตาย ลูกทั้งหญิงและชายจะตัดผมสั้นเพื่อแสดงความเคารพ

ด้านศาสนาในสมัยทวารวดีมีการนับถือพุทธศาสนานิกายหินยานเป็นพื้นฐานมาในเบื้องต้น มีการสร้างเจดีย์ใหญ่แบบเถรวาท ได้แก่ จุลประโทนเจดีย์ จังหวัดนครปฐม และสุปที่

อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ภายหลังประมาณ พ.ศ. ๑๔๐๐-๑๖๐๐ พุทธศาสนานิกายมหายานได้เข้ามาแพร่หลาย จึงได้เกิดผสมผสานทางศิลปะระหว่างหินยานและมหายาน เห็นได้จากลักษณะของพระพุทธรูปสมัยทวารวดี และหลักฐานที่พบโบราณสถานและโบราณวัตถุตามแหล่งต่าง ๆ เช่น เจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนานิกายเถรวาท แต่กลับมีอิทธิพลของพุทธศาสนาแบบมหายาน เช่น รูปปูนปั้นประดับฐานเจดีย์ กลับเป็นเรื่องราวจากวรรณคดีภาษาสันสกฤตของพุทธศาสนานิกายสรรวาสติวาทิน และศาสนสถานบางแห่งที่คูบัว จังหวัดราชบุรี มีเศียรพระโพธิสัตว์ประดับ สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลการผสมผสานของพระพุทธรูปนิกายมหายาน (ธิดา สาระยา, ๒๕๓๙ : ๒๔๓)

พุทธศาสนาสมัยทวารวดีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมซึ่งเป็นคตินิยมที่เคยทำกันมาหลายอย่าง เช่น เปลี่ยนประเพณีการฝังศพมาเป็นการเผาศพ เกิดประเพณีการทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เช่น ประเพณีการเฉลิมฉลองพระพุทธรูป ประเพณีการบรรจุพระบรมธาตุ และประเพณีสำคัญที่นิยมปฏิบัติกันในสมัยนี้คือ ประเพณีการบวชซึ่งมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ประกอบพิธี อันแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยสงฆ์พื้นเมือง

พุทธศาสนาสมัยทวารวดีมีอิทธิพลต่อคติบางอย่างเกี่ยวกับแบบแผนของผู้เป็นกษัตริย์ เช่น คติที่เชื่อว่าพระมหากษัตริย์เปรียบเหมือนพระโพธิสัตว์ ที่ประกอบการบุญ สร้างบารมี เจริญทาน ทำประโยชน์แก่มวลมนุษย์ ช่วยคนและสัตว์ให้พ้นทุกข์ บำเพ็ญกุศลบารมีในแต่ละชาติ ดังจารึกอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤตว่า “บุญของพระราชแห่งศรีทวารวดี” คติเหล่านี้ได้กลายเป็นรากฐานอันมั่นคงในการปกครอง ควบคู่ไปกับการเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้คนสมัยนั้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการสร้างแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ของคนสมัยนั้นให้คล้ายคลึงกัน (ธิดา สาระยา, ๒๕๓๙ : ๒๔๗-๒๔๘)

จากหลักฐานการค้นคว้าดังได้กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าอาณาจักรทวารวดี เป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ และเจริญรุ่งเรือง ทั้งด้านการเมือง การปกครอง ที่มีการสร้างเมืองอย่างเป็นระบบ ใช้ระบบการปกครองแบบกษัตริย์ มีการนับถือพุทธศาสนา และเกิดศิลปกรรมอันสืบเนื่องมาจากพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป สรูป เจดีย์ เสา ธรรมจักร และสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัว ตลอดจนถึงคติความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ

๒.๒ ศิลปะสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐม

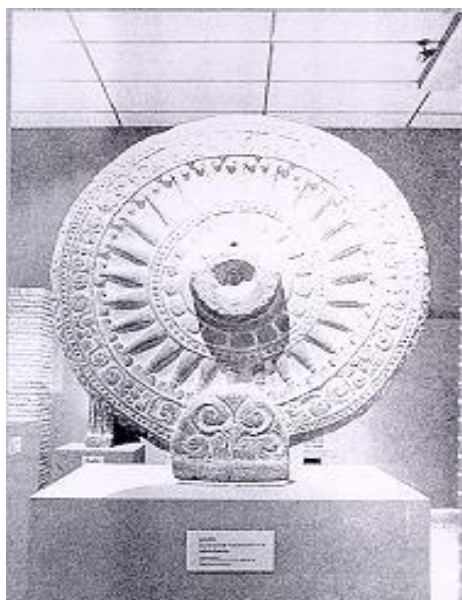
ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ศาสตราจารย์ เซเดส์ ได้สรุปผลการศึกษากลุ่มศิลปะสมัยทวารวดี ประกอบหลักฐานทางจารึก และบันทึกจดหมายเหตุจีนแล้ว ตั้งข้อสันนิษฐานว่านครปฐมได้เคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๒ โดยได้รับอิทธิพลอารยธรรมอินเดียครั้งราชวงศ์คุปตะ (พุทธศตวรรษที่ ๙ - ๑๑)

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๒ กรมศิลปากรร่วมกับ สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ ในความควบคุมของ ศาสตราจารย์ ปีแอร์ คูปองต์ และหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ได้ขุดสำรวจโบราณสถานวัดพระเมรุ ซึ่งเคยเป็นเจดีย์ก่อด้วยอิฐมีฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมกว้างด้านละ ๗๐ เมตร มีเจดีย์ใหญ่อยู่ตรงกลางและมีเจดีย์บริวารล้อมรอบ ฐานเจดีย์ใหญ่มีมุขยื่นออกไป ๔ ทิศเป็นทางเข้าสู่พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ฐานเจดีย์ ทิศละ ๑ องค์ พระพุทธรูปนี้มีขนาดสูง

๓๗๕ เซนติเมตร ทำด้วยหินสีขาว (Quartzite) มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ และกำหนดว่าวัดพระเมรุสร้างขึ้นหลังจากการก่อสร้างจุลประโทนเจดีย์เพียงเล็กน้อย

ในสมัยทวารวดี หินหลายชนิดถูกนำมาแกะสลักให้เป็นวัตถุต่าง ๆ เพื่อเป็นสิ่งที่แทนที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น ธรรมจักรพระพุทธรูป ส่วนประกอบของสถูปเจดีย์ ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะทำขึ้นในอินเดีย และประเทศไทยก็ตาม ประติมากรรมเหล่านั้นเกิดขึ้นในสมัยคุปตะ (พุทธศตวรรษที่ ๙ - ๑๑) ที่อินเดีย แล้วถูกนำมาเผยแพร่ในประเทศไทย นอกจากนั้นยังมีการผลิตขึ้นในประเทศไทยในสมัยหลังคุปตะและสมัยปาละโดยช่างพื้นเมือง ที่เป็นชาวมอญดั้งเดิม บริเวณอ่าวไทยโบราณ ซึ่งนับถือพุทธศาสนานิกายหินยานเถรวาท จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ หลังจากนั้น อิทธิพลของพุทธศาสนานิกายมหายานจากเขมรได้เข้ามามีบทบาท การแกะสลักสิ่งต่าง ๆ ด้วยหินก็ยังคงดำเนินอยู่เช่นเดิม แต่ได้เปลี่ยนรูปแบบไป เป็นศิลปะศรีวิชัย

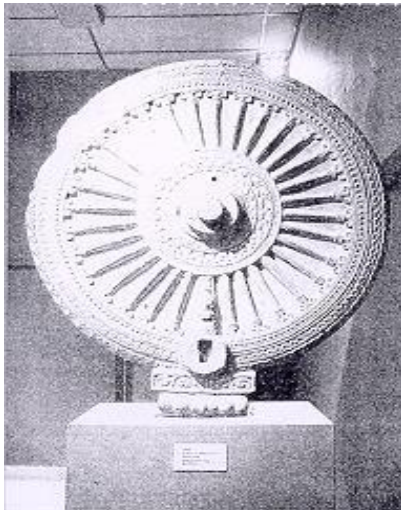
ประติมากรรมที่ทำจากหินถือว่าเป็นสิ่งที่มีอายุเก่าแก่กว่าวัสดุอื่น เช่น พระธรรมจักรมีอายุประมาณ ๑๖๐๐ ปี พระพุทธรูปศิลาขาวมีอายุ ประมาณ ๑๔๐๐ ปี เป็นต้น

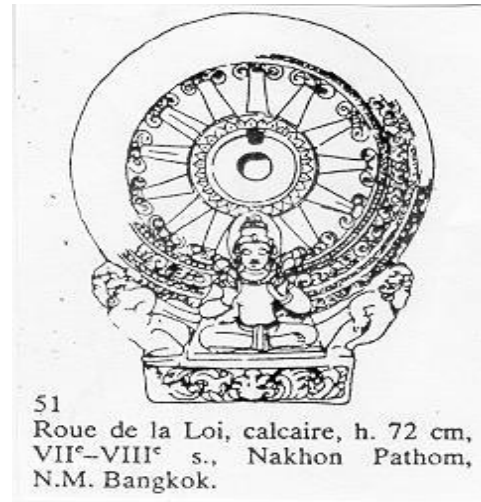
ภาพที่ ๑ ธรรมจักรหิน,
สูง ๗๐ เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลาง ๖๕.๕ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม
Dhamacakra
Stone, H. ๗๐ cm. Diam ๖๕.๕ cm.
Found in Nakhon Pathom

ภาพที่ ๒ ธรรมจักรหิน
สูง ๘๗ เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลาง ๗๑ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม
Dhamacakra
Stone, H. ๗๐ cm. Diam ๗๑ cm.
Found in Nakhon Pathom

ภาพที่ ๓ ธรรมจักรหิน
สูง ๑๑๒ เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๐๓ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ ๔ ธรรมจักรอีกรูปแบบหนึ่ง

ภาพที่ ๕ ธรรมจักร
เลขทะเบียน ๖๒๗/๒๕๑๙
หิน, สูง ๗๐ เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลาง ๗๓ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ ๖ ธรรมจักร
เลขทะเบียน ๖๒๔/๒๕๑๙
หิน, สูง ๘๒ เซนติเมตร
เส้นผ่าศูนย์กลาง ๖๖ เซนติเมตร
พบที่วัดพระงาม ในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ ๗ ฐานศิลาจำหลักภาพพุทธประวัติตอนแสดงธรรม
เลขทะเบียน ๖๓๕ / ๒๕๑๙
หินปูน, กว้าง ๑๑๑ เซนติเมตร สูง ๖๐ เซนติเมตร
พบที่วัดไทร อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

Stone carving of a scene from
Buddha's history
Acc.no. ๖๓๕ / ๒๕๑๙
limestone, H ๖๐ cm. W ๑๑๑ cm.
Found at Wat Sai, Nakhon Pathom

ภาพที่ ๘ พระพุทธรูปประทับยืนบนปัทมบัลลังก์
เลขทะเบียน ๖๔๐ / ๒๕๑๙
หินปูน, สูง ๕๒ เซนติเมตร กว้าง ๓๒ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม
Buddha Standing on Panasbodi
Acc. No. ๖๔๐/๒๕๑๙
Limestone, H. ๕๒ cm. W. ๓๒ cm.
Found in Nakhon Pathom

ภาพที่ ๙ พระพุทธรูปประทับยืนบนปัทมบัลลังก์ พระอรุณาทิตย์
เลขทะเบียน ๖๔๑ / ๒๕๑๙
หินปูน, สูง ๔๕ เซนติเมตร กว้าง ๓๔ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม
Buddha Standing on Arunaditya
Acc. No. ๖๔๑/๒๕๑๙
Limestone, H. ๔๕ cm. W. ๓๔ cm.
Found in Nakhon Pathom

ภาพที่ ๑๐ พระพุทธรูปยืน
เลขทะเบียน ๖๒๓ / ๒๕๑๙
หินปูน สูง ๑๓๓ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ ๑๑ พระพุทธรูปยืน
เลขทะเบียน ๖๓๐ / ๒๕๑๙
หินปูน สูง ๒๘๕ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ ๑๒ พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท
หิน สูง ๓๗๕ เซนติเมตร
เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเมรุ นครปฐม
ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Buddha Seated in European Fashion
Stone, High ๓๗๕ cm.
Once enshrined at Wat Phra Meru,
Nakhon Pathom
In custody of Chao Samphraya Nation Museum,

ภาพที่ ๑๓ พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาทหิน
(พระหัตถ์ทั้งสองทำขึ้นใหม่)
เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดพระเมรุ นครปฐม
ปัจจุบันประดิษฐานในวิหารน้อย วัดหน้า
พระเมรุจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Seated Buddha in
European Fashion Stone
from Wat Phra Meru, Nakhon Pathom
At present, enshrined in Minor Vihara of
Wat Na Phra Meru, Ayutthaya

ภาพที่ ๑๔ พระพุทธรูปประทับ
ห้อยพระบาท สมัยทวารวดี

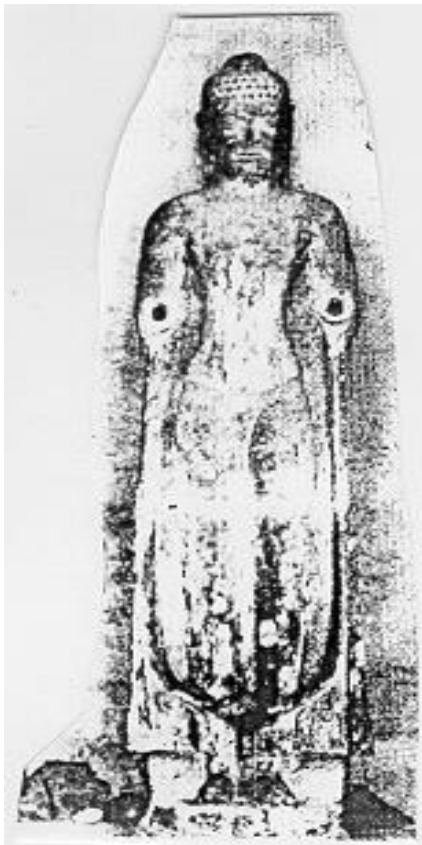

ภาพที่ ๑๕ พระพุทธรูปปางแสดงธรรม
สมัยทวารวดี

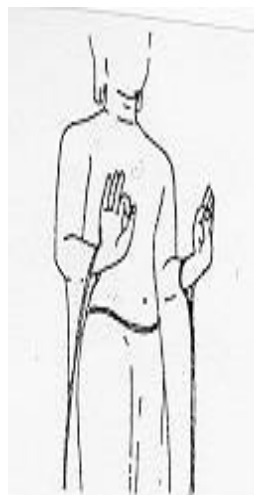

ถ้ำอชันญา

หมายเลข ๑๙ ประเทศอินเดีย
ประมาณกลาง พุทธศตวรรษ
ที่ ๑๑ (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๕)

ภาพที่ ๑๗ พระพุทธรูปยืนสมัยทวารวดี ทำด้วยหินสลัก ปางประทานธรรมะ พบในเมืองนครปฐมโบราณ (เมืองนครไชยศรี) ชาวบ้านเรียกว่า พระยากง และพระยาพานสันนิษฐานว่า เป็นพระพุทธรูปยืนลักษณะเดียวกับ พระพุทธรูปยืนปั้นด้วยปูนที่ประดับในซุ้มรอบ ๆ เจดีย์ จุลประโทน

ภาพที่ ๑๘ ภาพแสดงให้เห็นพระกรของพระพุทธรูปยืน สมัยทวารวดี

ภาพที่ ๑๙ ส่วนองค์ระฆังของสถูป (?)

เลขทะเบียน ๖๑๘/๒๕๑๙

หิน, สูง ๑๑๒ เซนติเมตร

เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕๑ เซนติเมตร

พบในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์

The Bell part of Stupa

Acc.no.๖๑๘/๒๕๑๙

Limestone, H. ๑๑๒ cm. Diam. ๕๑ cm.

Found at Wat Phrapathom Chedi

ภาพที่ ๒๐ ภาพสถูปในศิลาจารึก พบที่รัฐเคดาห์
ประเทศมาเลเซีย

อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑

Stone inscription with stupa found
at Kedah Malaysia, 6th century A.D.

ภาพที่ ๒๑ ชิ้นส่วนพนักพุทธรูปปลั่ง
เลขทะเบียน ๖๒๖/๒๕๑๙
หินปูน, ยาว ๙๘.๕ เซนติเมตร กว้าง ๔๐ เซนติเมตร
พบที่วัดพระเมรุ บริเวณเมืองโบราณนครปฐม

Fragment of the Buddha's throne
Acc.no. ๖๒๖/๒๕๑๙
limestone, W' ๔๐ cm. L.๙๘.๕ cm.
Found at wat Phra Meru, Nakhon Pathom

ภาพที่ ๒๒ ฐานรองรับธรรมจักร
เลขทะเบียน ๖๓๓/๒๕๑๙
หิน, ขนาด ๖๗ x ๖๗ x ๔๓.๕ เซนติเมตร
พบในจังหวัดนครปฐม
Dharmacakra Base
Acc.no. ๖๓๓/๒๕๑๙
Limestone, size ๖๗ x ๖๗ x ๔๓.๕ cm.
Found in Nakhon Pathom

ภาพที่ ๒๓ ฐานรองรับธรรมจักร

เลขทะเบียน ๖๓๔/๒๕๑๙

หิน, ยาว ๓๑ เซนติเมตร กว้าง ๒๕ เซนติเมตร

พบในจังหวัดนครปฐม

Dharmacakra Base

Acc.no. ๖๓๔/๒๕๑๙

Limestone, W.๒๕ cm., L.๓๑ cm. Found in Nakhon Pathom

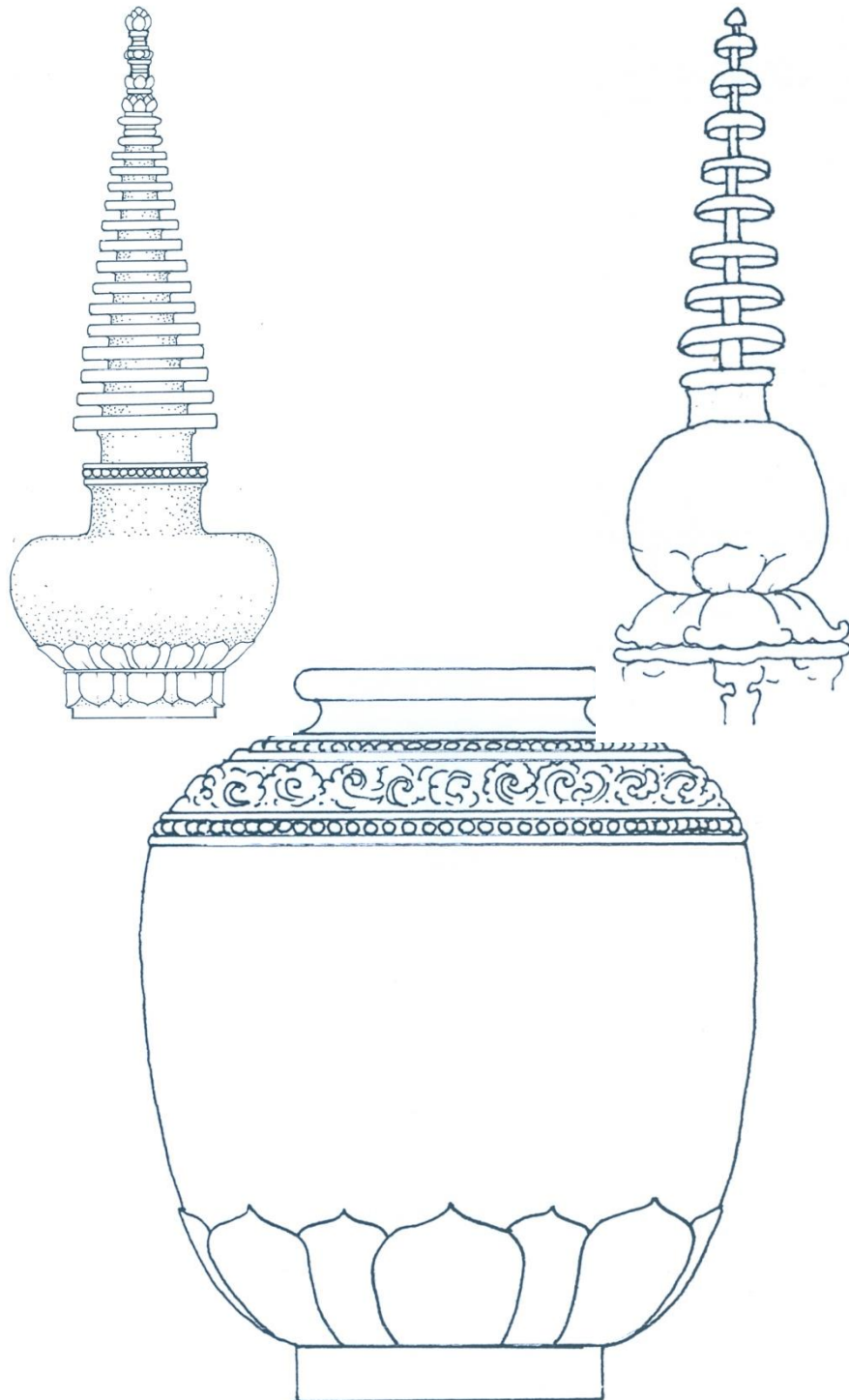
โบราณวัตถุซึ่งเป็นศิลปะสมัยทวารวดีซึ่งพบในจังหวัดนครปฐมดังกล่าว ล้วนประดับด้วย
ลวดลายสมัยทวารวดีที่ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการประยุกต์ลวดลายสมัยทวารวดี
เป็นลายผ้าสำหรับทอมือให้เป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐมต่อไป

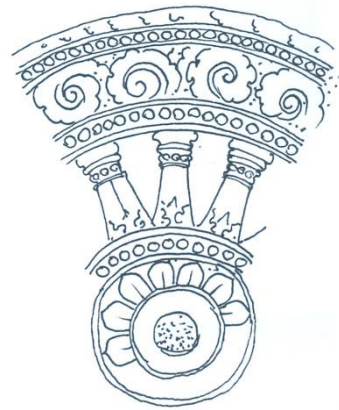
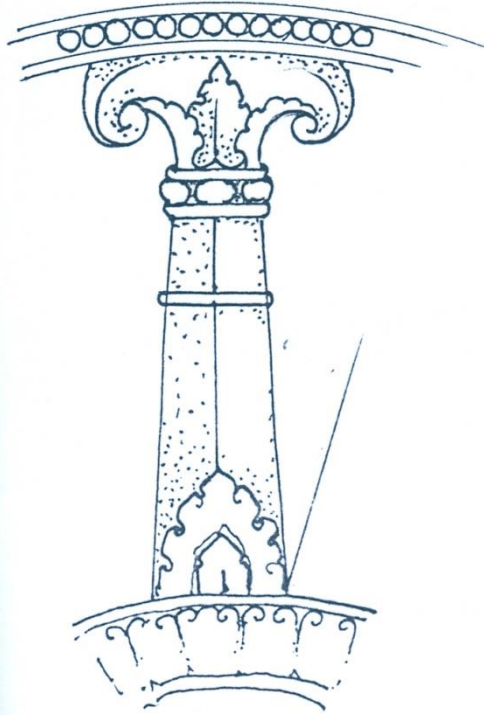
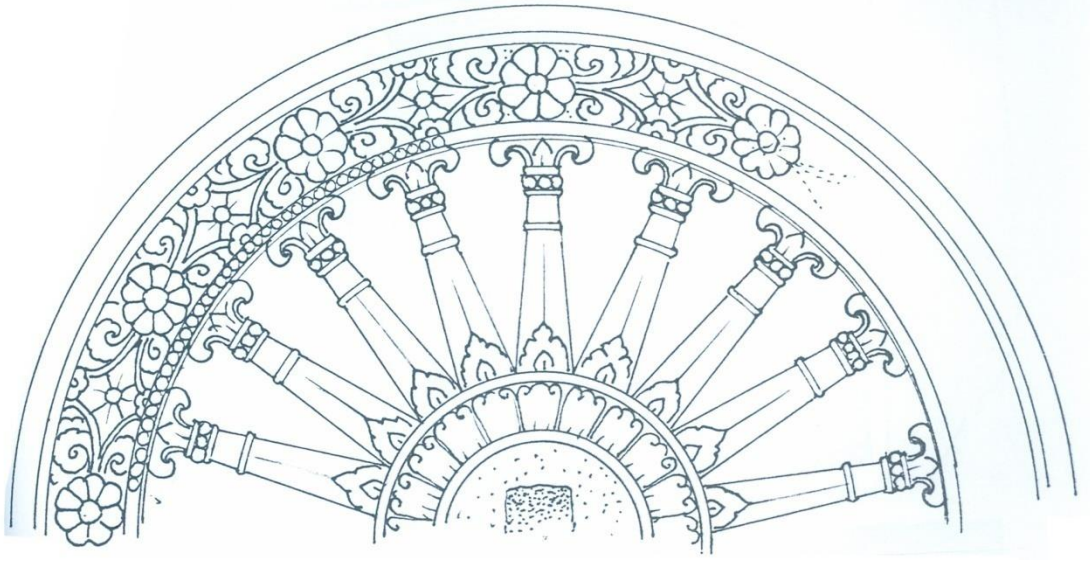
๒.๓ ลวดลายของศิลปะสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐม

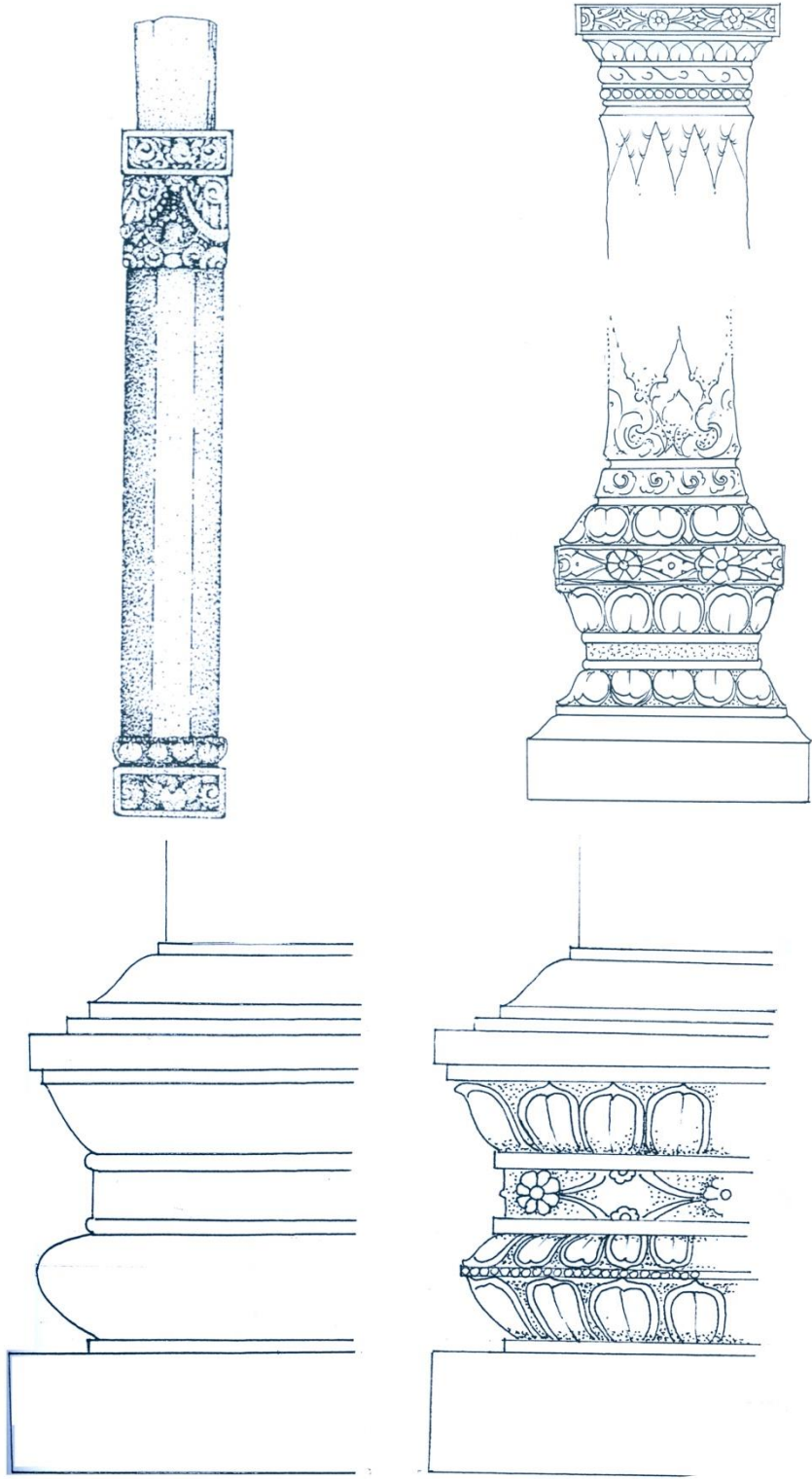
ลวดลายประกอบสถาปัตยกรรมสมัยทวารวดีที่เหลือหลักฐานให้ศึกษาได้ในปัจจุบัน
ส่วนใหญ่พบจากโบราณวัตถุต่าง ๆ ได้แก่ลวดลายจากส่วนองค์ระฆังของสถูป ลวดลายจากส่วนยอด
ของเจดีย์ พระธรรมจักรหิน ฐานรองรับพระธรรมจักร ลายปูนปั้นหน้าสิงห์ ลายเครื่องประดับกาย
ลายบนชิ้นส่วนพนักพุทธบัลลังก์ และลายบนเสมาธรรมจักร ลวดลายสมัยทวารวดีประกอบด้วยลาย
หลัก ๆ ได้แก่

- ๑) ลายกลีบบัว
- ๒) ลายลูกแก้ว
- ๓) ลายหน้าสิงห์
- ๔) ลายก้านใบพืชขด
- ๕) ลายข้าวหลามตัด

ลวดลายสมัยทวารวดีตามชิ้นส่วนของโบราณวัตถุต่าง ๆ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้ (นุกูล ชมภูนิช และ
สุพจน์ สุทธิศักดิ์ , ๒๕๔๒ : ๑๘๗-๑๙๖)

๒.๔ แนวคิดเรื่องการนำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาทุนทางสังคมถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมไทยให้สามารถก้าวสู่สังคมความรู้ได้อย่างรู้เท่าทันท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมโลก เนื่องจากประเทศไทยมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่มากมาย สามารถนำมาเกื้อกูลให้คนไทยมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งยังช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกครองของประเทศไทย โดยเฉพาะการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาซึ่งสังคมมีอยู่มากมายทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย ทั้งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม มาเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมไทยและการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้แก่คนไทยอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของความสมดุลทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๒.๔.๑ องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

๒.๔.๑.๑ เป็นมรดกตกทอด เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วย สิ่งเคลื่อนที่ไม่ได้ อาทิ โบราณสถาน และสิ่งเคลื่อนที่ได้ อาทิ โบราณวัตถุ เอกสาร ตำราฉบับที่หายาก เป็นต้น

๒.๔.๑.๒ เป็นสิ่งที่มีเอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อในของวัฒนธรรม เป็นการกระทำของมนุษย์ ประกอบด้วยเอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ภาษา กิริยา สำเนียงการพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีต และประเพณีและพิธีกรรม เป็นต้น

๒.๔.๑.๓ ภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

- ๑) ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน อาทิ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์
- ๒) ภาษาศาสตร์และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และหน่วยชั่ง ตวง วัด เป็นต้น
- ๓) อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ อาทิ เครื่องมือจับสัตว์ เครื่องมือการเกษตร การทอผ้า เป็นต้น
- ๔) ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเองและการรักษาชีวิต เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่กระบอง ตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น
- ๕) การเยียวยาชีวิตหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การทำและใช้สมุนไพร และการวางแผนโบราณ เป็นต้น
- ๖) การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และธรรมศาสตร์
- ๗) ศิลปศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์รวมทางศิลปะที่สำคัญ

๒.๔.๒ ความสำคัญและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม

ความสำคัญและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรม สามารถนำมาพัฒนาโดยแยกเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๒.๔.๒.๑ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถนำวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเสริมสร้างการผลิตสินค้าและบริการ โดยใช้แนวความคิดการสร้างสรรค์คุณค่า รวมถึงการสร้าง ตราสัญลักษณ์สินค้าไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ วัฒนธรรม เช่น งานฝีมือและของที่ระลึก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผลงานศิลปะทุกสาขาหรือ อุตสาหกรรมศิลป์ รวมถึงพิพิธภัณฑ์สถานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๒.๒ ด้านการพัฒนาสังคม สามารถนำวัฒนธรรมเรื่องระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณี อาทิ ระบบเครือญาติ การมีจิตสำนึกสาธารณะ การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไปโน้มนำสังคม ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ซึ่งจะทำ ให้สังคมมีความสงบสุข

๒.๔.๒.๓ ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถนำวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ มาใช้ในการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมหรือมีความสมบูรณ์ได้มากขึ้น เช่น การ ทำฝายต้นน้ำ ประเพณีสืบทอดแม่น้ำ และการเคารพผีปอบ เป็นต้น

๒.๕ แนวโน้มและโอกาสการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม

แนวโน้มและโอกาสการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประกอบด้วย

๒.๕.๑ คนไทยและสังคมไทยมีความตื่นตัว เห็นคุณค่าและประโยชน์ของทุนทาง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ว่าสามารถนำมาใช้เสริมสร้างวิถีชีวิตของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนได้ ทั้งนี้ประเทศไทยมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรม มีภูมิปัญญามากมายกระจายอยู่ทุกพื้นที่ คนไทยมีฝีมือที่ประณีตละเอียดอ่อนในงาน ศิลปะ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งและโอกาสที่จะให้บุคคลเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ร่วม ดูแลและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นของไทย

๒.๕.๒ ประเทศไทยมีนโยบายและแผนพัฒนาชาติสนับสนุน ทั้งแผนบริหารราชการ แผ่นดิน แผนปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ แผนพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ

๒.๕.๓ ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี อันจะเปิดโอกาสให้ประเทศไทยมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ บนฐานความรู้และการสร้างสรรค์คุณค่า พัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานวัฒนธรรมไทยที่มี เอกลักษณ์โดดเด่น เช่น การนวดแผนไทย อาหารไทย ผ้าไทย รวมถึงการพักผ่อนและการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทย โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างสรรค์ คุณภาพและคุณค่าให้ผลิตภัณฑ์ในชุมชน

๒.๕.๔ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและโครงสร้างของการบริโภค การส่งออกสินค้า และบริการของประเทศไทยในอนาคต ขึ้นอยู่กับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภค ของสังคมโลก และการวางแผนอย่างถูกต้องในการพัฒนาและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการ ของประเทศต่าง ๆ ประเทศพัฒนาแล้วที่เป็นคู่ค้าสำคัญส่วนใหญ่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีแนวโน้ม ต้องการสินค้าและบริการเฉพาะด้านมากขึ้น เช่น การดูแลสุขภาพ การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน

และการรักษาพยาบาล จึงเป็นโอกาสที่ประเทศไทยจะพัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว

๒.๕.๕ ความร่วมมือระหว่างประเทศที่เข้มแข็ง กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร เป็นความร่วมมือทั้งระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิชาการ เกิดสัมพันธภาพที่ดีที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา และการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ในระดับนานาชาติ

๒.๕.๖ กระแสโลกที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลดีต่อประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีโอกาสใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่นำไปสู่ความยั่งยืน รองรับความต้องการสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวัตถุดิบจากธรรมชาติที่เพิ่มขึ้น รวมถึงยกระดับและมาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในระดับชุมชนให้เชื่อมโยงสู่เวทีโลก

๒.๕.๗ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะช่วยสร้างโอกาสการตลาดและการเรียนรู้ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและเจ้าของภูมิปัญญา ในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน รวมถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าบริการและงานศิลปวัฒนธรรมสู่โลกภายนอกได้อย่างรวดเร็ว (<http://channarongs> 22 word press.com: 1-9)

๒.๖ แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๒.๖.๑ ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของสังคม (Social wisdom) และเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology Innovation) (ชูวิทย์ มิตรชอบ , ๒๕๕๓ : ๑)

๒.๖.๒ ขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทย

จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และจัดประเภทของกิจกรรม โดยยึดตามกรอบของ UNCTAD และนำมาผสมผสานกับเอกลักษณ์ความเป็นไทย จัดแบ่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยได้เป็น ๔ กลุ่มหลัก และ ๑๕ กลุ่มย่อย ดังนี้

๒.๖.๒.๑ มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ประกอบด้วยงานฝีมือและหัตถกรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ การแพทย์แผนไทย และอาหารไทย

๒.๖.๒.๒ ศิลปะ ประกอบด้วยศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์

๒.๖.๒.๓ สื่อสมัยใหม่ ประกอบด้วยภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การพิมพ์และสื่อการพิมพ์ การกระจายเสียง และดนตรี

๒.๖.๒.๔ งานสร้างสรรค์และออกแบบ ประกอบด้วยการออกแบบแฟชั่น

สถาปัตยกรรม การโฆษณา และซอฟต์แวร์

๒.๖.๓ แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย

ประเทศไทยมีความได้เปรียบเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในแง่ของการมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งนับเป็นโอกาสสำคัญในการต่อยอดการพัฒนาและสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์ โดยใช้กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแรงผลักดัน ซึ่งแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทยมีดังนี้ (ชูวิทย์ มิตรชอบ , ๒๕๕๓ : ๑๑๒)

๒.๖.๓.๑ การพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรวิชาชีพสร้างสรรค์ ให้สามารถตอบสนองความต้องการภาคเศรษฐกิจจริงของประชาชน โดยสร้างระบบประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิต เพื่อปรับทิศทางการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลน รวมทั้งเร่งสร้างโอกาสทางอาชีพของบุคลากรในสาขานี้ โดยเฉพาะอาชีพนักวิจัย เพื่อสนับสนุนศักยภาพการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรม ทั้งนี้ หากประเทศไทยขาดบุคลากรที่มีทักษะในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้แล้ว การผลักดันหรือขับเคลื่อนการผลิต ทั้งเกษตร อุตสาหกรรม และบริการเชิงสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ยาก

๒.๖.๓.๒ การพัฒนาและยกระดับปัจจัยพื้นฐานให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูล สื่อสาร และคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับภาคการผลิตสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมแหล่งเรียนรู้สาธารณะ และพัฒนาพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างเวทีนักคิดและสร้างสรรค์ต่าง ๆ ตลอดจนการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๖.๓.๓ การพัฒนาสถาบันและบูรณาการบทบาทของสถาบันที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศ โดยส่งเสริมสถาบันที่มีบทบาทสนับสนุนภาคเอกชนในการผลิตสินค้าสร้างสรรค์ให้เพียงพอความต้องการ นอกจากนี้ควรจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ ซึ่งรวมถึงการจัดทำนโยบายและกำหนดกลยุทธ์ระดับชาติ ประสานงานและบูรณาการกระทรวงและหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยตรง ตลอดจนติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยรวม

๒.๖.๓.๔ การพัฒนาปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นให้ภาคเอกชนผลิตสินค้าเชิงสร้างสรรค์ โดยเพิ่มมาตรการกระตุ้นเพื่อดึงดูดบริษัทข้ามชาติให้ร่วมลงทุนกับภาคเอกชนและชุมชนไทยในการพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ และเร่งพัฒนาสำนักงานสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความสามารถในการประเมินมูลค่าสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาเชิงสร้างสรรค์ และผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนด้านการเงินสำหรับผู้ประกอบการและธุรกิจสร้างสรรค์ และพัฒนาระบบปล่อยสินเชื่อและบทบาทการประกันสินเชื่อของสถาบันการเงิน ให้รองรับธุรกิจสร้างสรรค์ที่ใช้สิทธิทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตสำคัญ

๒.๖.๔ ตัวอย่างความสำเร็จของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไทย

๒.๖.๔.๑ บริษัทโยธกา อินเทอร์เน็ตเซ็นแนล จำกัด เป็นบริษัทแรกของโลก ที่พัฒนาเทคนิคการใช้ผักตบชวาเพื่อการผลิตเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้านครบวงจร ด้วยการออกแบบที่ผสมผสานความเป็นไทยและความทันสมัยอย่างกลมกลืน รวมทั้งช่างฝีมือที่มีความชำนาญในการพัฒนาวัสดุธรรมชาติอื่น ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ลิเกา กระดาษจากใบสับปะรด เป็นต้น ไปจนถึงเทคนิคการป้องกันเชื้อรา ทำให้บริษัทนี้สามารถคว้ารางวัลการออกแบบจำนวนมาก และสร้างรายได้ให้กับประเทศหลายพันล้านบาทในช่วง ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา

๒.๖.๔.๒ บริษัท HARNN PRODUCTS จำกัด เริ่มธุรกิจจากการขายสบู่อธรรมชาติและขยายเป็นผลิตภัณฑ์โฮมสเปา ได้เริ่มทำตลาดในประเทศควบคู่ไปกับการให้ความรู้เรื่อง “อโรมาเธอราพี” ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้บริโภคในเวลานั้น ต่อมาด้วยการมีแบรนด์ที่ชัดเจน ได้เริ่มจดสิทธิบัตรในการใช้น้ำมันรำข้าวมาเป็นวัตถุดิบหลักในการทำสบู่ รวมทั้งการให้ความสำคัญในการวิจัยและพัฒนาเพื่อคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากธรรมชาติ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย การบริหารด้านการตลาดทำให้บริษัทมีสาขาให้บริการอยู่ใน ๒๐ ประเทศทั่วโลก

๒.๗ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

ในสภาวะการแข่งขันทางการตลาดปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดเสมอ เพราะความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นหน้าที่ของนักการตลาดที่จะต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยกิจการที่ทำการค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อยู่ตลอดเวลาเท่านั้นที่จะรักษาความเป็นผู้นำตลาดได้

๒.๗.๑ ความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ดีขึ้น โดยการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าไปในสายผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ และผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ในสายผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ โดยสามารถสนองความต้องการเดิม หรือความต้องการใหม่ของผู้ซื้อได้ (จรัสวรรณ จันทผลา , ๒๕๕๖ : ๕๔)

๒.๗.๒ ความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

ผลิตภัณฑ์ใหม่มีความสำคัญต่อกิจการดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔) (อ้างถึงในจรัสวรรณ จันทผลา , ๒๕๕๖ : ๕๔-๕๘)

๒.๗.๒.๑ การทดแทนผลิตภัณฑ์เก่าของกิจการนั้นคือ ผลิตภัณฑ์เดิมที่วางตลาดไปแล้ว โดยปกติจะมีอายุขัย เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ตามแนวคิดและข้อเท็จจริงในเรื่อง “วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์” (Product Life Cycle) ดังนั้นเมื่อผลิตภัณฑ์ตัวเดิมเสื่อมความนิยมหรือกำลังจะตายไป กิจการก็จำเป็นต้องหาผลิตภัณฑ์ใหม่มาเสริมแทนที่ผลิตภัณฑ์เดิม

๒.๗.๒.๒ ความอยู่รอดและการเจริญเติบโตของกิจการ ทั้งนี้เพราะผลิตภัณฑ์ใหม่มีความสำคัญอย่างมากต่อความอยู่รอดและการเจริญเติบโตของกิจการนั้นๆ กิจการใดก็ตามที่หวังพึ่งเฉพาะแต่ผลิตภัณฑ์เก่าๆ ที่เคยจำหน่ายอยู่เดิมก็จะต้องเลิกกิจการหรือเลิกการขายผลิตภัณฑ์นั้น

๒.๗.๒.๓ ผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญตัวหนึ่งในการกำหนดความสามารถในการทำกำไรได้ของกิจการนั้น ไม่ว่าจะวัดออกมาในรูปของอัตราผลตอบแทนทางด้านการกำไร หรือในรูปของอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

๒.๗.๒.๔ การตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภค ในปัจจุบันความจำเป็นและความต้องการของผู้บริโภคได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ลักษณะของความต้อการนับวันแต่จะมีมากขึ้น และเปลี่ยนแปลงเพิ่มความสับสนยิ่งขึ้นตลอดเวลา ผู้บริโภคจึงต้องการที่จะมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เข้าในตลาด เพื่อเปิดโอกาสให้มีโอกาสได้ทำการเลือกสรรได้มากขึ้น

๒.๗.๒.๕ ผลิตภัณฑ์ที่วางตลาดโดยทั่วๆ ไปมักจะมีอายุสั้นมาก ประกอบกับการหาแนวคิดสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งขึ้น โดยการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องทุ่มเงินเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการตัดสินใจทางด้านผลิตภัณฑ์ใหม่จึงเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น

๒.๗.๒.๖ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการหรือเทคโนโลยีเป็นตัวเร่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์เดิมตายเร็วยิ่งขึ้น หากกิจการไม่อาจมองเห็นปัญหาได้ทันการณ์ และเตรียมรับมือด้วยผลิตภัณฑ์ใหม่ผ่านการศึกษาวิเคราะห์อย่างถ่องแท้แล้ว โอกาสที่จะอยู่รอดและเจริญเติบโตตามที่ต้องการก็จะเป็นไปไม่ได้ยาก

๒.๗.๓ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มี ๘ ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้
(ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ๒๕๔๓ อ้างถึงใน จุริวรรณ จันทพลา ๒๕๔๖ : ๕๕)

ขั้นที่ ๑ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idea Generation) เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการค้นหาความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งเป็นความคิดที่มองเห็นช่องทางที่จะขายผลิตภัณฑ์นั้น ในขั้นนี้จึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้นหาแหล่งความคิดและวิธีการในการค้นหาความคิด

ขั้นที่ ๒ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idea) เป็นการพิจารณากลั่นกรองความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจากขั้นหนึ่งว่า ความคิดใดที่จะนำมาวิเคราะห์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ในขั้นต่อไป

ขั้นที่ ๓ การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing) เป็นงานที่จะต้องกระทำหลังจากผ่านกระบวนการกลั่นกรองความคิดจากขั้นที่ ๒ แล้ว ในขั้นที่ ๓ นี้เป็นการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตได้สร้างขึ้นและการสร้างความคิดที่มีต่อผลิตภัณฑ์ให้เกิดกับผู้บริโภค รวมทั้งภาพลักษณ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคมองผลิตภัณฑ์ผู้บริโภคมองผลิตภัณฑ์จริง ๆ ส่วนการทดสอบความคิด (Concept Testing) หมายถึงการนำความคิดไปทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคเพื่อดูความรู้สึนึกคิด และการยอมรับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ถ้าความคิดนั้นมีความเป็นไปได้ก็จะนำไปสู่ขั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๔ การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy)

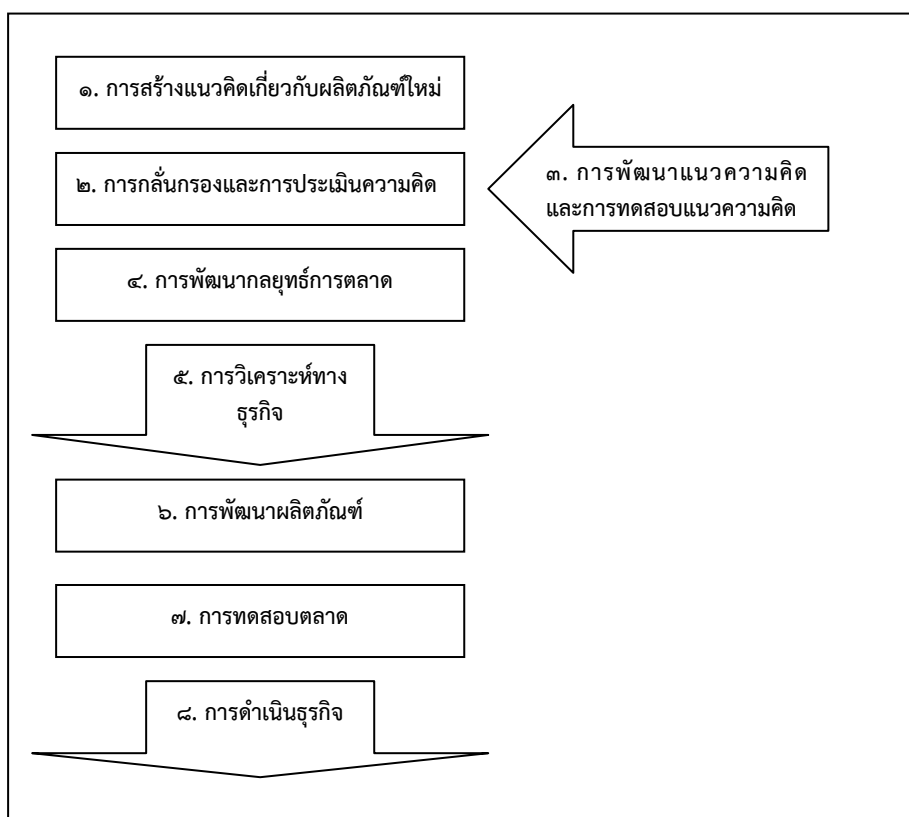
Development) เป็นการพัฒนาเครื่องมือการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย ๓ ส่วนคือ (๑) ขนาดโครงสร้างและพฤติกรรมของตลาดเป้าหมาย (Target Market's Size, Structure and Behavior) (๒) การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Strategy) (๓) ยอดขายและกำไรตามเป้าหมายในระยะยาว (Long - run Sales and Profit Goods) และกลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing Mix Strategies)

ขั้นที่ ๕ การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) เป็นการพิจารณาว่าความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คัดเลือกไว้จะมีความเป็นไปได้เพียงใดในทางธุรกิจ งานในขั้นนี้ประกอบด้วย (๑) กำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ (๒) คาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด (๓) คาดคะเนต้นทุนและกำไร (๔) กำหนดการระดมทุนเพื่อศึกษาความเป็นไปได้สำหรับผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๖ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เป็นการเปลี่ยนความคิดที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่าง (Physical Product) ขึ้นมา ประกอบด้วย การพัฒนาด้านรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และการพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์

ขั้นที่ ๗ การทดสอบตลาด (Market Testing) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วไปทดสอบการยอมรับของลูกค้าเป้าหมายในอาณาเขตที่จำกัด โดยมีการใช้โปรแกรมการตลาดที่กำหนดให้ ในขั้นนี้จะทำให้ทราบข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงต่างๆ

ขั้นที่ ๘ การดำเนินธุรกิจ (Commercialization) เป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ ออกสู่ตลาดจริงตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้

ภาพที่ ๒๕ แสดงกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่
(New Product Development Process)

๒.๗.๔ แหล่งที่มาของความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่

๒.๗.๔.๑ ลูกค้า (Customers) ลูกค้าในที่นี้หมายถึง ลูกค้าที่ยังติดต่อซื้อขายอยู่ในปัจจุบันหรือลูกค้าที่เคยให้การอุดหนุนมาก่อนก็ได้ ในเมื่อการดำเนินงานด้านการตลาด ก็คือการตอบสนองหรือการบำบัดความจำเป็นและความต้องการของลูกค้า ลูกค้าจึงมักจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการเสาะแสวงหาความคิดใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อนำไปวางตลาดในอดีตที่ผ่านมาปรากฏว่า สินค้าอุปโภคบริโภคหรือสินค้าอุตสาหกรรมหลายชนิดเกิดขึ้นจากข้อเสนอแนะของลูกค้า อาจโดยจงใจหรือโดยบังเอิญก็แล้วแต่ จึงควรเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องในกิจการนั้น จะต้องจัดวางระบบงานเพื่อได้มาซึ่งความรู้สึกรู้สึก ปัญหาหรือความต้องการของลูกค้า ซึ่งอาจได้มาด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

๑) การสำรวจหรือสอบถามลูกค้าโดยตรง (Direct Customer Survey)

๒) เทคนิคการถามเลียบเคียง (Projective Technique)

๓) การถกปัญหาแบบเจาะกลุ่ม (Focus Group Discussion)

๔) การรับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น (Suggestion System)

๕) การเปรียบเทียบผลจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันที่

ลูกค้าต้องการจริง (Perceptual and Preference Mapping)

ในทางปฏิบัติจากการสอบถามลูกค้าเกี่ยวกับปัญหาที่มีอยู่กับผลิตภัณฑ์ปัจจุบันอาจทำให้กิจการได้ความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มากกว่าในกรณีที่กิจการไปสอบถามเกี่ยวกับความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่โดยตรงไปตรงมา

๒.๗.๔.๒ ผู้จัดจำหน่าย (Distributor) เนื่องจากร้านค้าเหล่านี้เป็นผู้ติดต่อซื้อขายกับลูกค้าโดยตรง มีโอกาสพบปะสนทนากับลูกค้าผู้ใช้จำนวนมาก และในหลายๆ กรณีเป็นที่รองรับการระบายความอัดอั้น ความรู้สึกที่ไม่ดี หรือปัญหาที่เกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นกิจการหรือของคู่แข่ง ถ้ารู้จักป้อนคำถามหรือใช้เทคนิคการสัมภาษณ์อย่างถูกต้องกับจังหวะเวลา กิจการอาจจะได้ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวนมากจากแหล่งนี้ไม่ยากนัก

๒.๗.๔.๓ คู่แข่งขัน (Competitors) ผู้บริหารที่ชาญฉลาดควรจะคอยเฝ้ามองว่าคู่แข่งของกิจการว่าทำอะไรอยู่บ้างในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นโดยการสนทนาสอบถามจากผู้จำหน่ายวัตถุดิบให้กับกิจการคู่แข่ง จากร้านค้าผู้จัดจำหน่าย หรือโดยมอบหมายให้ผู้แทนขายของกิจการทำหน้าที่สืบความลับของคู่แข่ง คอยเฝ้าติดตามตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่ของคู่แข่ง ใครเป็นผู้ซื้อในตลาดและซื้อไปเพื่อใช้ประโยชน์อะไร บางทีกลยุทธ์การตลาดในการนำเอาผลิตภัณฑ์ใหม่ของคู่แข่งมาดัดแปลงและปรับปรุงให้ดีขึ้น ก็อาจถือได้ว่าเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งสำหรับกิจการบางแห่งในการแสวงหาผลิตภัณฑ์ใหม่มาจำหน่าย ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ว่า ผู้ผลิตและจำหน่ายคอมพิวเตอร์บางแห่งถึงกับซื้อคอมพิวเตอร์ของคู่แข่งมาแล้วมา ถอดแยกแยะเป็นส่วนๆ เพื่อการศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคอมพิวเตอร์ที่ดีกว่า มีสมรรถนะและประสิทธิภาพสูงกว่า

๒.๗.๔.๔ พนักงานขายหรือผู้แทนขายของกิจการ (Salesman) บุคคลเหล่านี้ในฐานะที่เป็นพนักงานของกิจการที่ต้องออกไปติดต่อกับตลาด ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อขายสินค้ากับร้านค้าตามปกติหรือออกไปตรวจเยี่ยมตลาดในหลายๆ กรณี ก็มีโอกาสพูดคุยกับลูกค้าผู้ซื้อ ทำให้ได้ข้อมูลข่าวสารหรือข่าวกรองได้พอสมควร ถ้ากิจการจัดให้มีการทำรายงานการออกตลาดให้รวมถึงข้อสังเกตหรือสิ่งที่ผู้แทนขายไปพบเห็นมา ก็อาจช่วยให้ได้ความคิดใหม่ๆ ได้ รวมตลอดถึงความเคลื่อนไหวของคู่แข่ง แต่ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของฝ่ายจัดการที่จะต้องมีการกระตุ้นให้พนักงานขายทำงานทางด้านการเสนอความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาดนอกเหนือไปจากงานทางด้านการขายและงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๔.๕ ฝ่ายจัดการระดับสูง (Upper Management) ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่อาจได้มาจากผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการระดับสูงภายในกิจการนั่นเอง ถ้าไม่ถูกจำกัดในเรื่องเวลาและความสามารถเฉพาะด้านที่จำเป็นต่องานนี้ แต่ต้องเป็นที่ยอมรับว่าการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการระดับสูง อาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่กิจการนั้นได้ถ้าผู้อยู่ได้บังคับบัญชาต้องคล้อยตาม ไม่กล้าคัดค้านความคิดนั้นๆ ทั้งๆ ที่ตนมีความเห็นว่า ถ้าวางตลาดอาจจะไปไม่รอด หรือกิจการนั้นได้นำความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นไปใช้ทันที โดยขาดข้อมูลหรือการวิจัยการตลาดที่เพียงพอ

๒.๗.๔.๖ นักวิทยาศาสตร์ ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญ สำหรับกิจการที่ขายสินค้าที่มีปัญหาเทคนิคเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมาก อาจต้องอาศัยนักวิทยาศาสตร์ทำการวิจัยภายในห้องทดลองอย่างเป็นกิจจะลักษณะ โดยจัดทำเป็นโครงการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ นอกจากนี้ที่ปรึกษาทางวิศวกรรม ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันต่างๆ รวมตลอดถึงจากสถาบันการศึกษาในระดับสูงก็อาจทำให้ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ นอกจากนี้ ก็อาจอาศัยบริษัทหรือกิจการอิสระที่ขายบริการทางด้านการวิจัยการตลาด หรือทำหน้าที่เป็นบริษัทตัวแทนโฆษณา เป็นต้น

๒.๘ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการตลาด

๒.๘.๑ ความหมายของการตลาด

การตลาดหมายถึงการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในทางธุรกิจที่มีผลให้เกิดการนำสินค้าหรือบริการจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการนั้น ๆ ให้ได้รับความพอใจ ขณะเดียวกันก็บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจการ และการตลาดยังหมายถึงการขายหรือวิธีการต่าง ๆ ในการจัดจำหน่ายสินค้าได้ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการตลาดประกอบด้วยปัจจัย ๒ ประการ ได้แก่

๒.๘.๑.๑ มีการโอนเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือบริการ (Ownership Transfers)

๒.๘.๑.๒ มีตัวสินค้าและตลาดที่จะซื้อสินค้าหรือบริการ (Product-Market Interrelationship) (<http://management.aru.ac.th>)

๒.๘.๒ ความสำคัญของการตลาด

การตลาดมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (<http://orwan11000.tripod.com>)

๒.๘.๒.๑ ทำให้เศรษฐกิจขยายตัว การตลาดทำให้ระบบการซื้อขายสะดวก

รวดเร็ว ทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายติดต่อสัมพันธ์กันได้ตลอดเวลา ส่งผลให้การผลิตขยายตัว ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ มีการซื้อขายวัตถุดิบที่นำมาผลิต ทำให้เกิดธุรกิจการขนส่งและธุรกิจอื่น ๆ ส่งผลให้เศรษฐกิจรวมของประเทศชาติดีขึ้น

๒.๘.๒.๒ ทำให้มีสินค้าและบริการใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพราะการตลาดทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างบริษัทกับบริษัทที่ขายสินค้าชนิดเดียวกัน ทำให้แต่ละบริษัทใช้กลยุทธ์ในการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาสินค้า ทำให้ประชาชนได้ใช้สินค้าหลากหลายชนิดในราคาที่ถูกลงและคุณภาพสินค้าดีขึ้น

๒.๘.๒.๓ ทำให้เกิดอาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการตลาดจะขยายตัวตามการขยายตัวของธุรกิจอุตสาหกรรม คือ เมื่อเศรษฐกิจก้าวหน้า มีการขยายตัวด้านการลงทุนในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เกิดการพึ่งพากันระหว่างบริษัทต่อบริษัท เช่น เมื่อผลิตสินค้าออกมาต้องอาศัยอีกบริษัทหนึ่งในการผลิตหีบกล่องบรรจุสินค้า หรือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

๒.๘.๒.๔ ช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชากรให้สูงขึ้น ทั้งด้านการผลิตและการบริโภค

๒.๘.๒.๕ ช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากรการบริหารต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้ข้อมูลทางการบริหาร การจัดการ การวิจัย และหลักเศรษฐศาสตร์มาเกี่ยวข้อง

๒.๘.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดกับเศรษฐกิจ

การตลาดมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจหลายประการ ดังนี้ (<http://management.aru.ac.th>)

๒.๘.๓.๑ มีการเพิ่มงานอาชีพได้มากขึ้น เนื่องจากความต้องการผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มีมากขึ้น เพราะผู้ผลิตจำหน่ายได้ด้วยกิจกรรมทางการตลาด ทำให้เกิดความต้องการแรงงานบุคคลเข้าไปเพิ่มในภาคการผลิต และเกี่ยวเนื่องไปถึงธุรกิจผลิตอื่น ๆ ทั้งแหล่งวัตถุดิบ กิจกรรมผลิต อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ก่อให้เกิดอาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากมาย มีธุรกิจค้าปลีก ค้าส่ง เกิดขึ้นในชุมชนอย่างชัดเจน

๒.๘.๓.๒ ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น เมื่อประชาชนมีงานทำ มีรายได้สูง ทำให้มีอำนาจจับจ่ายได้เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความต้องการสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น หากกิจการธุรกิจจำหน่ายสินค้าได้ดี จะต้องขยายการผลิตเพิ่มขึ้น ขยายการขาย จึงต้องการกำลังคนเพิ่มขึ้น

๒.๘.๓.๓ มีการหมุนเวียนปัจจัยการผลิต ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทั่วถึง เนื่องจากการขยายตัวการผลิตของกิจการหนึ่ง จะก่อให้เกิดความต้องการปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น ทั้งวัตถุดิบ แรงงาน รวมถึงอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ดังนั้นผู้ผลิตปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องย่อมจะต้องขยายการผลิตตามไปด้วย ทำให้รายได้จากการผลิตได้กระจายสู่ท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๒.๘.๔ แนวทางการศึกษางานการตลาด

การศึกษางานการตลาดทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่นำไปใช้สำหรับบุคคลทั่วไปอาจใช้อ่านหนังสือต่าง ๆ การสอบถามจากผู้รู้ในระดับต่าง ๆ การไปฝึกงาน

การทดลองทำการค้า การอบรมสัมมนา การศึกษาการตลาดลักษณะนี้แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ การศึกษาการตลาดภาคทฤษฎี และการศึกษาภาคปฏิบัติจากประสบการณ์

สำหรับผู้อยู่ในภาคธุรกิจ มีหน้าที่จะต้องตัดสินใจต่าง ๆ ในงานที่เกี่ยวข้องกับการตลาด จะมีวิธีศึกษาทางการตลาด ๔ วิธี ได้แก่

๒.๘.๔.๑ ศึกษาจากผลิตภัณฑ์ (Product Approach) เป็นการศึกษารายละเอียดด้านการตลาดจากผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด แต่ละรายการ ตั้งแต่การผลิตจนถึงวิธีจัดจำหน่ายที่เหมาะสม เหมาะสำหรับการจะออกผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เก่า

๒.๘.๔.๒ ศึกษาจากสถาบันการค้า (Institutional Approach) เป็นการศึกษาถึงลักษณะขององค์กร หรือหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องในระบบการตลาด เช่น ศึกษาเรื่องธุรกิจห้างสรรพสินค้า หรือร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น วิธีการนี้เหมาะสำหรับการเลือกช่องทางจำหน่าย หรือต้องการจะเปิดกิจการใหม่

๒.๘.๔.๓ ศึกษาจากหน้าที่ทางการตลาด (Functional Approach) เป็นการศึกษาถึงกลุ่มกิจกรรมทางการตลาด ว่ามีรายละเอียดการปฏิบัติงานอย่างไร เช่น การจัดซื้อ การขนส่ง และคลังสินค้า เป็นต้น วิธีการนี้เหมาะสำหรับกิจการที่ต้องการปรับปรุงโครงสร้างขององค์กร หรือเปลี่ยนแปลงเพิ่มหน่วยงานใหม่ ๆ ขึ้นในกิจการเดิมเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน

๒.๘.๔.๔ ศึกษาจากภารกิจด้านการตัดสินใจ (Decision-Making Approach) ในฐานะเป็นผู้บริหารระดับสูงขององค์กรธุรกิจหนึ่ง จะต้องมีความรู้ในการวางแผนงานล่วงหน้าอยู่เสมอ จึงต้องเรียนรู้สถานการณ์การตลาด โดยเริ่มต้นมองภาพรวมของกิจการ เพื่อค้นหาจุดเฉพาะที่ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน เมื่อค้นพบแล้วจึงค่อยเจาะรายละเอียดของส่วนนั้น ๆ เพื่อค้นหาสาเหตุที่แน่ชัดสำหรับการตัดสินใจที่ถูกต้อง

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิริยะ ไกรฤกษ์ (๒๕๑๘) ได้ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกในหัวข้อ “The Chulapathon Cadi Architecture and Sculpture of Dvaravati” และได้กำหนดอายุเจดีย์จุลประโทนใหม่ ดังนี้ ระยะเวลาของเจดีย์มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ ซึ่งกำหนดจากการศึกษารูปแบบเจดีย์ประกอบกับลวดลายประดับตกแต่ง โดยการเปรียบเทียบกับเจดีย์แบบคุปตะของอินเดีย และมีความเห็นว่าประติมากรรมปูนปั้นและดินเผานั้นใช้ประดับเจดีย์ในสมัยแรก และไม่ใช่ภาพชาดกจากคัมภีร์ภาษาบาลี แต่เป็นภาพเล่าเรื่องจากอวทานของพุทธศาสนาหินยานนิกายมุลสรวาสตีวาท และไม่มีอิทธิพลของศิลปะศรีวิชัย ส่วนอิฐสลักระบายสีนั้นเป็นอิฐก่อผนังการก่อสร้างในระยะที่ ๒ โดยกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ และระยะที่ ๓ ของเจดีย์นั้นได้รับการต่อเติมในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๓

ตราศิลป์ ศิลปะบรรเลง (๒๕๓๐) ได้ศึกษาเครื่องประดับสมัยทวารวดีที่พบจากแหล่งโบราณคดีในภาคกลางของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า หลายจังหวัดที่อยู่ในภาคกลางของประเทศไทย พบเครื่องประดับสมัยทวารวดีปรากฏเป็นหลักฐานแสดงถึงวัฒนธรรมของชุมชนโบราณที่อยู่มาดั้งเดิม เครื่องประดับที่พบคือ ดุมหู ๓๐ ชิ้น กำไลข้อมือ ๗ ชิ้น แหวน ๑๕ ชิ้น และลูกปัดแบบต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งหมดแล้วพบเครื่องประดับสมัยทวารวดี ๕๒ ชิ้น หลักฐานที่พบเหล่านี้

พบในภาคกลางของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ลพบุรี สระบุรี นครสวรรค์ และปราจีนบุรี เป็นต้น

อุดม สมพร (๒๕๔๐) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผ้าจากไท-ยวน จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นแนวทางสร้างกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปผ้าจาก เพื่อให้ประชาชนช่างฝีมือทอผ้าจากกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการค้นหาองค์ความรู้ ทฤษฎี และแนวทางการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการอนุรักษ์ผ้าจากไท-ยวนราชบุรี ผลการศึกษาพบว่าชาวไท-ยวนราชบุรี สืบเชื้อสายมาจากบรรพชนไท-ยวนเมืองเชียงแสน ซึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองราชบุรีเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๔๗ เป็นต้นมา ระยะแรกได้สืบทอดศิลปการแต่งกายด้วยผ้าจากอันเป็นมรดกศิลปหัตถกรรมจากบรรพชนโยนกเชียงแสนอย่างแพร่หลาย การสืบทอดวิธีการและลวดลายผ้าสำหรับจกก็ยังคงรักษาแบบแผนดั้งเดิมไว้อย่างเคร่งครัด และทอไว้ใช้เองมิใช่เพื่อซื้อขาย ต่อมาในปัจจุบันลูกหลานไท-ยวนราชบุรี ไม่นิยมแต่งกายด้วยผ้าขึ้นดินจก ศิลปะการทอผ้าจากจึงเกือบสูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนไท-ยวน จังหวัดราชบุรี อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้สืบทอดการทอผ้าจากในบางพื้นที่ของชุมชนไท-ยวน เช่นที่ตำบลคูบัว ตำบลดอนแร่ ตำบลรางบัว และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมทั้งเทคนิคการทอและการตลาดจากภาครัฐและเอกชน วัตถุประสงค์ของการทอจึงเปลี่ยนจากการทอเพื่อใช้เอง เป็นการทอเพื่อขายเป็นรายได้เสริมในการครองชีพ

นุกุล ชมภูนิช และสุพจน์ สุทธิศักดิ์ (๒๕๔๔) ได้ศึกษาเกี่ยวกับศิลปทวารวดีที่พบจากแหล่งโบราณคดีในจังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาได้พบรูปแบบของสถาปัตยกรรมและประติมากรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปทวารวดีในช่วง พ.ศ. ๑๑๐๐-๑๖๐๐ โดยเฉพาะด้านประติมากรรม ได้พบประติมากรรมที่ทำจากปูนปั้นและทำจากหิน ประติมากรรมที่ทำจากปูนปั้น ได้แก่ การปั้นพระพุทธรูปแบบลอยตัวให้เห็นรอบองค์ การปั้นภาพนูนสูงประดับฐานเจดีย์ และการปั้นลวดลายปูนปั้นประดับส่วนต่าง ๆ ของเจดีย์ ส่วนประติมากรรมที่ทำจากหิน ได้แก่ พระพุทธรูปหิน พระธรรมจักร และประติมากรรมรองรับสิ่งบูชาต่าง ๆ ซึ่งประดับด้วยลวดลายสมัยทวารวดี

ฤชอร แสงโกลย์ (๒๕๔๔) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอาชีพการทอผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยง จังหวัดลำพูน พบว่ากระบวนการทอผ้าและแนวทางการออกแบบลวดลายผ้าที่เอวของชนเผ่ากะเหรี่ยงในอดีตเป็นกระบวนการที่ง่าย ๆ พึ่งพิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวทั้งในเรื่องของวัสดุ อุปกรณ์ในการทอ และกระบวนการในการพัฒนาคุณภาพของเส้นใย รวมทั้งลวดลายผ้าที่ออกแบบมีจุดมุ่งหมายของการทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน สำหรับการทอผ้าในปัจจุบันนั้นยังคงใช้กระบวนการแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นการจัดหาวัสดุโดยการซื้อแทนการจัดทำขึ้นใช้เอง นอกจากนี้แล้ววัตถุประสงค์ของการทอผ้าได้เปลี่ยนเป็นการทอเพื่อการพาณิชย์

จรัญญา สีพาแล้ว (๒๕๔๕) ได้ศึกษาถึงการทอผ้าของชาวละว้าบ้านมิดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการทอผ้าของชาวละว้าทั้งในอดีตและปัจจุบันยังคงใช้กี่ขนาดเล็ก ที่เรียกว่ากี่เอวเป็นอุปกรณ์หลัก ฝ่ายและด้ายที่ใช้ทอผ้าจะมีทั้งฝ่ายที่ปลูกเองและซื้อจากอำเภอแม่แจ่ม เช่นเดียวกับสีที่ใช้ในการย้อมผ้าจะได้จากสีธรรมชาติและสีเคมี ในการทอผ้าชาวละว้าในอดีตจะทอไว้ใช้ในพิธีกรรมและใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น ในปัจจุบันมีพ่อค้าจากพื้นราบสนใจสั่งซื้อผ้าทอชาวละว้าบางประเภทเพื่อนำไปจำหน่าย นอกจากนี้มีการรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้านเพื่อทอผ้าขายเป็นรายได้เสริมภายในครอบครัว โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านจะทอผ้าเมื่อมีเวลาว่างจากงานประจำ ในส่วนของลวดลายผ้าทอชาวละว้าจากอดีตจนปัจจุบันจะพบเพียง ๒ ลาย คือ ลายเส้นที่เกิดจากการมัดย้อมด้าย

ยีนบนผืนผ้าจีน โดยที่ผู้ต้องใช้ความชำนาญมากเป็นพิเศษในการทอเพื่อให้ได้ลายเส้นสวยงามและอีกลายคือลายข้าวหลามตัดซึ่งทอไว้สำหรับเป็นผ้าคลุมศพคนตาย สันนิษฐานว่าอาจได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธนิกายมหายานก็ได้

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (๒๕๔๓) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชน: ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการพัฒนาผืนผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนเครือข่าย เพื่อเป็นวัตถุดิบในการรองรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ ที่ถูกออกแบบบนพื้นฐานการวิจัยตลาดและศักยภาพของกลุ่ม ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ตามที่ตลาดต้องการ และยังได้พัฒนาผ้าทอพื้นบ้านจากแบบดั้งเดิมสู่รูปแบบเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๓๐ เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนที่จะได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยังทำให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มพูนทรัพย์ ทั้งที่เป็นช่างแปรรูป และช่างทอผ้าพื้นบ้าน ได้มีต้นทุนทางความคิดเชิงออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์บนบริบทของความต้องการของผู้บริโภค แทนการผลิตไปตามวิถีความพอใจส่วนตัว สามารถขยายผล และสืบทอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน สู่ระบบอุตสาหกรรมสินค้าชุมชนไปได้อย่างต่อเนื่อง

สิริธัญญ์ ศิริพันธ์บุปผา (๒๕๔๙) ได้ศึกษาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของที่ระลึกจากผ้าทอชาวไทยทรงดำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่าผู้สนใจและผู้จำหน่ายมีความคิดเห็นว่าผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของที่ระลึกจากผ้าทอชาวไทยทรงดำที่ออกแบบและพัฒนาความสวยงาม ประโยชน์ในการใช้สอย และด้านแสดงลักษณะเฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมาก

สุพรรณ สมไทย และคณะ (๒๕๕๐) ได้ศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านโดยใช้แนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านด้วยภาพร่างแบบ ๒ มิติ และ ๓ มิติ ออกแบบเป็น ๓ สไตล์ คือ สไตล์คลาสสิก สไตล์ร่วมสมัย และสไตล์สมัยใหม่ พบว่าผลิตภัณฑ์ผ้าผ่าน ผ้าปูโต๊ะ มีรูปแบบที่เหมาะสม มีหลายขนาด และหลายรูปทรง ในการผลิตสามารถทำได้ง่าย มีความเหมาะสมในการนำไปตกแต่งบ้าน ควรมีการออกแบบให้ใช้กับห้องชุด โรงแรม และร้านค้า ด้านการตลาดส่วนใหญ่คิดว่าขายได้ เป็นสินค้าที่มีความแตกต่าง สามารถแข่งขันในตลาดได้ และส่วนใหญ่เลือกรูปแบบสไตล์คลาสสิกมากที่สุด (ร้อยละ ๔๐) รองลงมาคือสไตล์สมัยใหม่ (ร้อยละ ๓๑) และสไตล์ร่วมสมัย (ร้อยละ ๒๙)

จวีรพรรณ จันทผลา (๒๕๕๖) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่าในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย (Function) ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในส่วนของประโยชน์ใช้สอยด้านจิตใจ (Psychological Function) โดยการทำให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรือถูกใจ เช่น การมีลวดลายสีสันที่สะดุดตาน่าสนใจ มีมูลค่ามากกว่าราคาที่ตั้งไว้ และดูดีมีระดับ เป็นสัญลักษณ์แสดงภาพพจน์ของภูมิฐานะ และประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) ซึ่งเป็นประโยชน์ใช้สอยโดยตรงต่อผู้ใช้ สามารถจับต้องใช้งานได้ตามที่กำหนดไว้ อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายต่างๆ ไม่มาก และมีการใช้

สีเส้นที่จำกัด การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ออกแบบจึงควรมีการศึกษาในเรื่องรายละเอียดของลวดลายแต่ละลายว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร สื่อความหมายว่าอย่างไร และใช้ในโอกาสใด ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาในเรื่องของการนำลวดลายที่ใช้ในโอกาสต่างกัน เช่น งานมงคล และงานอวมงคล มาอยู่ในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จะเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการรวบรวมลวดลายสมัยทวารวดี และการวิเคราะห์สังเคราะห์ลวดลายดังกล่าวสำหรับประยุกต์เป็นรูปแบบของผ้าทอลายทวารวดีอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาวิจัยเพื่อนำภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าแก่เศรษฐกิจของชุมชนจังหวัดนครปฐมต่อไป

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในลักษณะของวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ๒) พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายทวารวดีตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ ๓) ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายทวารวดีที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบการวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

๓.๑.๑ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือ บ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

๓.๑.๒ กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในการศึกษาความต้องการชนิดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี คือ ผู้บริหารและบุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีจำนวน ๑๕๐ คน

๓.๑.๓ กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ (Product Testing) คือ ผู้บริหารและบุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีจำนวน ๑๕๐ คน

๓.๑.๔ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีจำนวน ๓ คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ (๑) ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับลวดลายสมัยทวารวดีจำนวน ๑ คน (๒) ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน ๑ คน และ (๓) นักวิชาการด้านเทคโนโลยีสิ่งทอ จำนวน ๑ คน

๓.๒ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น ๘ ขั้นตอน ตามแนวคิดกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยมีวิธีการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idea Generation) โดยรวบรวมรูปแบบของลวดลายจากศิลปะสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐม จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ลวดลายที่ปรากฏบนศาสนวัตถุ โบราณวัตถุ และโบราณสถานสมัยทวารวดี และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๒ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and

Evaluation of Idea) ตามขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบของลวดลายสมัยทวารวดี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประยุกต์เป็นลายผ้าทอ

๒.๒ ศึกษาชนิดของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ที่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายต้องการ ว่ากลุ่มลูกค้าเป้าหมายมีความต้องการผลิตภัณฑ์ประเภทใดมากที่สุด เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้แบบสอบถามปลายปิด

๒.๓ คัดเลือกรูปแบบของลวดลายทวารวดีร่วมกับชุมชนและตามความคิดเห็นของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing) ตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ ออกแบบผ้าทอลวดลายทวารวดี โดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้า ความเห็นชอบของชุมชน และความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๕ ลาย

๓.๒ ร่วมคัดเลือกรูปแบบลวดลายผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย โดยความร่วมมือของคณะผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และชุมชน สำหรับดำเนินการทอผ้าลายทวารวดี

๓.๓ ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ (Product Testing) กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีต่อการออกแบบ รูปแบบ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมาย โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ ๔ การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy Development) โดยดำเนินการดังนี้

๔.๑ กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

๔.๒ กำหนดจำนวนการผลิตผ้าทอลายทวารวดี

๔.๓ จัดทำแผนการจัดจำหน่ายผ้าทอลายทวารวดีแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ กำหนดสถานที่หลักสำหรับจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมถึงราคาการจำหน่าย

ขั้นตอนที่ ๕ การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) เป็นการพิจารณาว่า ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คัดเลือกไว้จะมีความเป็นไปได้เพียงใดในทางธุรกิจ งานในขั้นนี้ประกอบด้วย (๑) กำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ (๒) คำนวณความต้องการซื้อของตลาด (๓) คำนวณต้นทุนและกำไร (๔) กำหนดภาระความรับผิดชอบเพื่อศึกษาความเป็นไปได้สำหรับผลิตภัณฑ์ โดยคณะผู้วิจัยจะประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน และกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือบ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้า เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้เกี่ยวกับการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีตามลวดลายที่ออกแบบ ต้นทุนการผลิต ราคาการจำหน่าย ช่องทางการจำหน่าย รวมถึงปริมาณการทอ

ขั้นตอนที่ ๖ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) โดยดำเนินการทอผ้าลายทวารวดีต้นแบบ ตามแบบที่คณะผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และชุมชนเห็นชอบ จำนวน ๓ ลาย

ขั้นตอนที่ ๗ การทดสอบตลาด (Market Testing) โดยดำเนินการต่าง ๆ ได้แก่

๗.๑ นำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีไปทดสอบการยอมรับของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เกี่ยวกับรูปแบบ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมาย โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

๗.๒ ปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยพัฒนาด้านรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และการพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์ บนพื้นฐานความเห็นชอบของชุมชนผู้ผลิต

๗.๓ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอพิจารณาตรวจสอบรูปแบบผลิตภัณฑ์และให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ ๘ การดำเนินธุรกิจ (Commercialization) โดยนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีออกสู่ตลาดจริงตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้

ตารางที่ ๑ แสดงวิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๑	ขั้นตอนที่ ๒	ขั้นตอนที่ ๓	ขั้นตอนที่ ๔	ขั้นตอนที่ ๕	ขั้นตอนที่ ๖	ขั้นตอนที่ ๗	ขั้นตอนที่ ๘
รวบรวมรูปแบบของลวดลายจากศิลปะสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐม จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แก้วลวดลายที่ปรากฏบนศาสนวัตถุ โบราณวัตถุ และโบราณสถานสมัยทวารวดี และข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	๑.วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบของลวดลายสมัยทวารวดี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประยุกต์เป็นลายผ้าทอ ๒. ศึกษาความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ที่ต้องการเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ๓. คัดเลือกรูปแบบลวดลายสมัยทวารวดีร่วมกับชุมชนและตามความคิดเห็นของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย	๑.ออกแบบผ้าทอลวดลายทวารวดี โดยปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้า ความเห็นชอบของชุมชน และความต้องการของลูกค้าเป้าหมายจำนวน ๕ ลาย ๒.ร่วมคัดเลือกลวดลายทวารวดีจำนวน ๓ ลาย โดยความร่วมมือของคณะผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และชุมชน สำหรับดำเนินการทอลายทวารวดี ๓.ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ (Product Testing) กับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีต่อการออกแบบ รูปแบบ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมาย	๑. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ๒.กำหนดจำนวนการผลิตผ้าทอลายทวารวดี ๓.จัดทำแผนการจัดจำหน่ายผ้าทอลายทวารวดีแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ได้แก่ การผลิตภัณฑ์ กำหนดสถานที่หลักสำหรับจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมถึงราคาการจำหน่าย	๑. ประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน และกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือ บ้านไผ่หูช้าง ต.ไผ่หูช้าง อ. บางเลน จ. นครปฐม และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้า เกี่ยวกับการกำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ การคาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด รวมถึงการคาดคะเนต้นทุนและกำไร	ดำเนินการทอลายลายทวารวดีต้นแบบ ตามแบบที่คณะผู้วิจัยผู้ทรงคุณวุฒิและชุมชนเห็นชอบจำนวน ๓ ลาย	๑. นำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีไปทดสอบการยอมรับของลูกค้าเป้าหมาย ๒. ปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยพัฒนาด้านรูป ลักษณะ ผลิตภัณฑ์ (Product Prototype) และการพัฒนาหน้าที่การทำงานของผลิตภัณฑ์ บนพื้นฐานความเห็นชอบของชุมชนผู้ผลิต ๓. ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอพิจารณาตรวจสอบรูปแบบผลิตภัณฑ์ และให้ข้อเสนอแนะ	นำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีออกสู่ตลาดจริงตามแผนการตลาดที่กำหนดไว้

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาความต้องการรูปแบบของผ้าทอลายทวารวดี จากลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

๓.๓.๒ แบบสอบถามที่ใช้ในการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ (Product Testing) จากลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

๓.๓.๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ใช้ในการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยการสุ่มแบบเจาะจงจากผู้บริหารหน่วยงานราชการในจังหวัดนครปฐม จำนวน 10 คน และหน่วยงานเอกชน จำนวน 10 คน

๓.๓.๔ แบบประเมินการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

๓.๔ การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin, ๑๙๗๐) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน (Methodological Triangulation) ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต เป็นต้น และผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบโดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ๓ ประเภท ดังนี้

๓.๔.๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

๓.๔.๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่าได้ข้อค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มา มีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

๓.๔.๓ การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) จะเน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าผู้วิจัยพบว่าไม่ว่าจะนำทฤษฎีใดมาใช้ ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยายโดยใช้ความถี่ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตรประเมินค่า ๕ ระดับ

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต โดยก่อนการวิเคราะห์จะ

ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๓.๕.๒.๑ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๓.๕.๒.๒ การจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy)

๓.๕.๒.๓ การวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis)

๓.๖ สถานที่ทำวิจัยหรือเก็บข้อมูล

กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอมือ บ้านไผ่หูช้าง ต. ไผ่หูช้าง อ. บางเลน จ.นครปฐม

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดนครปฐม” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ๒) พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ ๓) ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายทวารวดีที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาการยอมรับของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการตามแนวคิดกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๘ ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ ๑ ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idia Generation)

ขั้นตอนที่ ๒ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idia)

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing)

ขั้นตอนที่ ๔ การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy Development)

ขั้นตอนที่ ๕ การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis)

วัตถุประสงค์ข้อ ๒ พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ ๖ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

วัตถุประสงค์ข้อ ๓ ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอลายทวารวดีที่ได้พัฒนาขึ้น โดยศึกษาการยอมรับของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ ๗ การทดสอบตลาด (Market Testing)

ขั้นตอนที่ ๘ การดำเนินธุรกิจ (Commercialization)

๑. การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idia Generation)

การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น ผู้วิจัยได้แนวคิดจากการศึกษา ศิลปะสมัยทวารวดีซึ่งพบว่ามีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งสามารถนำมาประยุกต์เป็นลายผ้าทอสำหรับเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจังหวัดนครปฐมได้ ลวดลายสมัยทวารวดีส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์สมัยทวารวดี ได้แก่ ลวดลายบนพระธรรมจักรฐานรองพระธรรมจักร เสาหิน แท่นประทับของพระพุทธรูป รูปปูนปั้น เครื่องประดับ

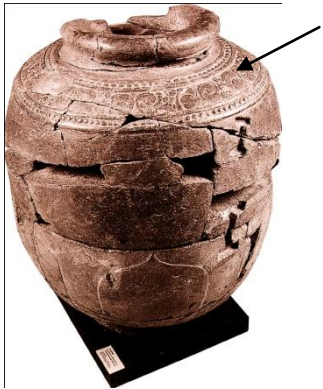
และเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งโบราณวัตถุเหล่านี้ส่วนใหญ่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๒. การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idia)

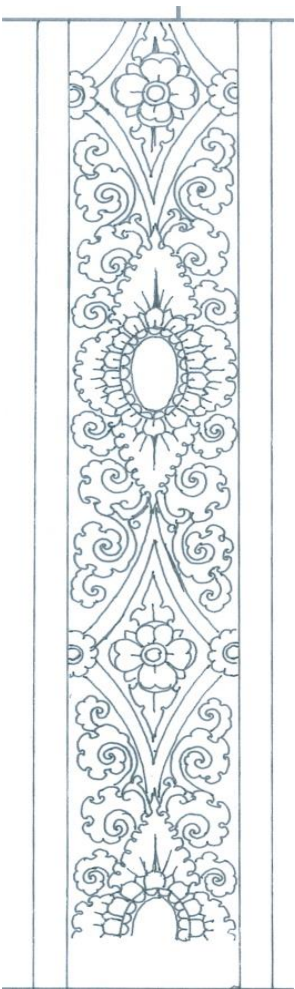
ผู้วิจัยได้กลั่นกรองและประเมินความคิดตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

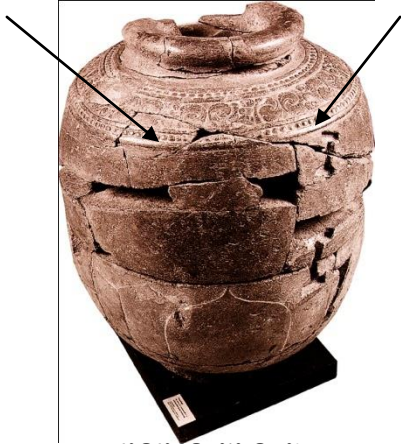
๒.๑ วิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบของลวดลายสมัยทวารวดี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับประยุกต์เป็นลายผ้าทอ พบว่าลวดลายสมัยทวารวดีที่ปรากฏบนศิลปวัตถุในจังหวัดนครปฐม มีรูปแบบหลัก ๆ ๕ รูปแบบ ดังนี้

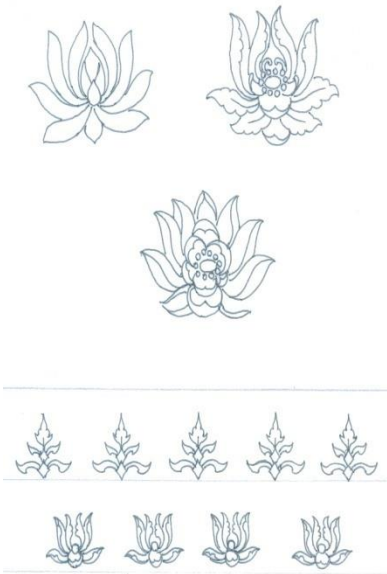
ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
๑. ลายก้านพืชขด มีลักษณะคล้ายใบพืช ซึ่งโคนใบทอดเหยียดออกไปในลักษณะโค้ง เพื่อรับกับปลายใบที่ม้วนกลม ขอบด้านบนของลายก้านพืชขดมีลักษณะหยักนูนและโค้งตามลักษณะการม้วนกลมของปลายใบ ลายก้านพืชขดนี้พบในศิลปวัตถุสมัยทวารวดีจำนวนมาก ได้แก่ ลายขอบพระธรรมจักร เสาและแท่นวางพระธรรมจักร สถูปศิลาฐานศิลาจำหลักภาพพุทธประวัติตอนแสดงธรรม ชิ้นส่วนนักพุทธบัลลังก์ และลวดลายดินเผาประดับเจดีย์		 ลายก้านพืชขด พระธรรมจักร พบอยู่ทั่วไปตามแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีในจังหวัดนครปฐม
ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
		ฐานวางพระธรรมจักรประดับด้วยลายก้านพืชขด

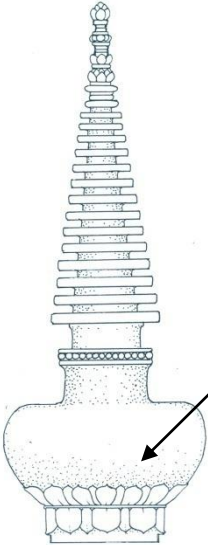
		 สถูปศิลา พบในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม สูง ๑๑๒ ซม. กว้าง ๕๑ ซม. ทำด้วยหินสีเทา
--	--	---

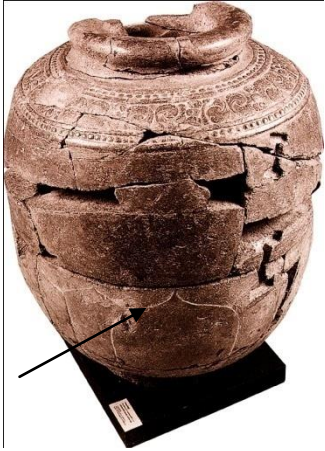
ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
		 ฐานศิลาจำหลักภาพพุทธประวัติ ตอนแสดงธรรม พบที่วัดไทร อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ยาว ๑๑๑ ซม.
		 ชิ้นส่วนพนักรพุทธบัลลังก์ พบที่วัดพระเมรุ บริเวณเมืองโบราณนครปฐม ทำด้วยหินสีเทา ยาว ๙๘.๕ ซม. กว้าง ๔๐ ซม.

		 ลวดลายดินเผาประดับฐานพระเจดีย์ ประดับลายก้านพืช
ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
๒. ลายข้าวหลามตัด มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ด้านในสี่เหลี่ยมประดับด้วยดอกไม้หรือกลีบบัว ลายข้าวหลามตัดนี้ปรากฏอยู่บนชิ้นส่วนพนักพุทธรูปประดับลวดลายขอบพระธรรมจักร ลายดินเผาประดับฐานเจดีย์ พบที่วัดพระเมรุ วัดพระปฐมเจดีย์ และโบราณสถานบริเวณเมืองโบราณนครปฐม		 ชิ้นส่วนพนักพุทธรูปประดับลวดลายข้าวหลามตัด
		 ประดับลวดลายข้าวหลามตัด

ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
๓. ลายลูกแก้ว มีลักษณะเป็นเม็ดกลมเหมือนลูกแก้ว เรียงร้อยต่อกันเป็นเส้นตรง หรือวงกลม ตามลักษณะของศิลปวัตถุ ลายลูกแก้วนี้ปรากฏอยู่บนขอบพระธรรมจักร ด้านบนของstupitla ฐานศิลาจำหลักภาพพุทธประวัติตอนแสดงธรรม ชิ้นส่วนพนักพุทธบัลลังก์ และลวดลายดินเผาประดับเจดีย์		 ฐานศิลาจำหลักภาพพุทธประวัติตอนแสดงธรรม

ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
		 ฐานรองพระธรรมจักร
๔. ลายกลีบบัว มีลักษณะเหมือนกลีบดอกบัวกำลังบาน มักใช้ประดับบนศิลปวัตถุที่เป็นมงคล ได้แก่ แท่นรับพระบาทพระพุทธรูป ฐานสถูปศิลา และฐานองค์ระฆัง ส่วนยอดของเจดีย์		 ขอบด้านในพระธรรมจักร ประดับด้วยลายกลีบบัว

ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
		 แท่นรับพระบาทพระพุทธรูป ประดับด้วยลายกลีบบัว
		 ฐานองค์ระฆังของเจดีย์ประดับด้วย ลายกลีบบัว

ลักษณะของลวดลาย	รูปแบบลวดลาย	ที่มาของลวดลาย
		 ด้านล่างของสถูปศิลา ประดับลายกลีบบัว
๕. ลายหน้าสิงห์ มีลักษณะตามใบหน้าของสิงห์จำลอง ที่มักปั้นประดับไว้ตามฐานของสถูปเจดีย์ ลวดลายของใบหน้าสิงห์เป็นเส้นโค้งหยักตามสัดส่วนของใบหน้า ส่วนหัวเป็นเส้นขดม้วนกลม		 ภาพปูนปั้นรูปสิงห์สมัยทวารวดี

๒.๒ ศึกษาความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

การพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีสำหรับเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ประชาชนในจังหวัดนครปฐมนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย จำนวน ๑๕๐ คน เกี่ยวกับการออกแบบลายผ้าทอ รูปแบบ ประโยชน์ใช้สอย ราคา และการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของลวดลาย โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	๗๐	๔๖.๖๗
- หญิง	๘๐	๕๓.๓๓
รวม	๑๕๐	๑๐๐
อายุ		
- ๒๕-๓๐ ปี	๒๐	๑๓.๓๓
- ๓๑-๓๕ ปี	๒๖	๑๗.๓๓
- ๓๖-๔๐ ปี	๓๔	๒๒.๖๗
- ๔๑-๔๕ ปี	๒๔	๑๖.๐๐
- ๔๖-๕๐ ปี	๒๖	๑๗.๓๓
- ๕๐ ปี ขึ้นไป	๒๐	๑๓.๓๓
วุฒิการศึกษา		
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘	๑๒.๐๐
- ปริญญาตรี	๘๔	๕๖.๐๐
- สูงกว่าปริญญาตรี	๔๘	๓๒.๐๐
อาชีพ		
- ข้าราชการ	๘๐	๕๓.๓๓
- พนักงาน/ลูกจ้าง (เอกชน)	๗๐	๔๖.๖๗

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน	๑๒	๘.๐๐
- ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๒๖	๑๗.๓๓
- ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท	๕๔	๓๖.๐๐
- ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๒๘	๑๘.๖๗
- ๒๐,๐๐๑-๒๕,๐๐๐ บาท	๑๙	๑๒.๖๗
- ๒๕,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท	๑๑	๗.๓๓
- ๓๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป		

จากตารางที่ ๑ พบว่า กลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ให้ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๓.๓๓ มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๐ ปี ร้อยละ ๒๒.๖๘ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๕๖.๐๐ และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๖.๐๐

ตารางที่ ๒ ความคิดเห็นต่อการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดี

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑.ด้านการออกแบบและรูปแบบ					
๑.๑ ท่านคิดว่าควรพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีให้เป็นผ้าทอเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม	๘๕.๐๐	๑๕.๐๐	๐.๐๐	๐.๐๐	๐.๐๐
๑.๒ ท่านคิดว่าลวดลายสมัยทวารวดีดังต่อไปนี้ เหมาะสำหรับนำมาประยุกต์เป็นลายผ้าทอ					
๑.๒.๑ ลายพืชมก้านขด	๓๖.๒๕	๒๘.๐๐	๓๒.๗๕	๓.๐๐	๐.๐๐
๑.๒.๒ ลายข้าวหลามตัด	๗๓.๘๐	๑๖.๒๐	๑๐.๐๐	๐.๐๐	๐.๐๐
๑.๒.๓ ลายลูกแก้ว	๑๘.๒๕	๑๖.๗๕	๒๐.๖๘	๓๐.๒๒	๑๔.๑๐
๑.๒.๔ ลายกลีบบัว	๑๐.๒๕	๒๐.๗๕	๕๐.๒๘	๑๐.๒๒	๘.๕๐
๑.๒.๕ ลายน้ำสิงห์	๐.๐๐	๘.๒๕	๑๕.๗๕	๔๐.๓๗	๓๕.๖๓

จากผลการประเมินความคิดเห็นของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายสรุปได้ว่า ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ในการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีให้เป็นผ้าทอเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม และลวดลายที่ควรนำมาออกแบบเป็นลายผ้าทอได้แก่ ลายพืชมก้านขด และลายข้าวหลามตัด

๒.๓ คัดเลือกรูปแบบของลวดลายทวารวดีสำหรับออกแบบลายผ้าทอ

การคัดเลือกลวดลายสมัยทวารวดีสำหรับสังเคราะห์เป็นลายผ้าทอนั้น ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกร่วมกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยได้คัดเลือกลวดลายต่าง ๆ จำนวน ๔ ลาย ดังนี้

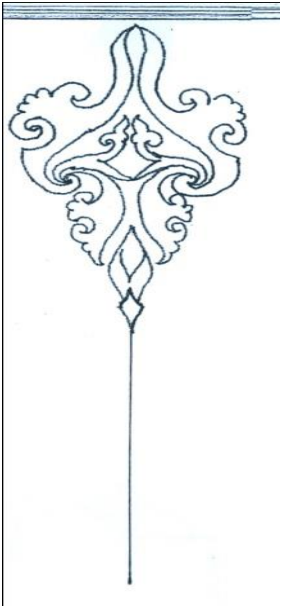
ลวดลายที่คัดเลือก	เหตุผลที่คัดเลือก
๑. ลายพีชก้านขด	เป็นลวดลายหลักของศิลปะสมัยทวารวดี ที่ปรากฏอยู่บนศิลปวัตถุสมัยทวารวดีเกือบทุกประเภท หากนำมาประดิษฐ์เป็นลายผ้า จะสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของศิลปะทวารวดีอย่างชัดเจน และไม่ซ้ำแบบลายผ้าอื่น ๆ
๒. ลายข้าวหลามตัด	เป็นลวดลายที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของสมัยทวารวดี ที่นิยมประดับลายนี้ไว้บนศิลปวัตถุที่สำคัญ ทำให้เห็นว่าเป็นลายที่มีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ แต่การประดิษฐ์เป็นลายผ้าทออาจจะยากสำหรับผู้ทอ จึงควรประยุกต์ลายให้ทอได้ง่ายแต่ไม่สูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นศิลปะทวารวดี
๓. ลายลูกแก้ว	เป็นลายที่ปรากฏอยู่ในศิลปะทวารวดีเกือบทุกชนิด ถึงแม้ลวดลายจะไม่มีโดดเด่น แต่สามารถแสดงความเป็นเอกลักษณ์สมัยทวารวดี จึงควรนำลายลูกแก้วมาประกอบกับลายอื่นให้เหมาะสมกลมกลืน
๔. ลายกลีบบัว	เป็นลายที่ไม่มีโดดเด่น แต่สามารถนำมาประยุกต์รูปแบบเพื่อประกอบบนผืนผ้าผสมกับลายอื่น ๆ ได้
ลวดลายที่ไม่คัดเลือก	เหตุผลที่ไม่คัดเลือก
ลายหน้าสิงห์	ลักษณะของลวดลายไม่เหมาะสมสำหรับการประดิษฐ์เป็นลายผ้าทอ และไม่ได้สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะทวารวดีอย่างชัดเจน

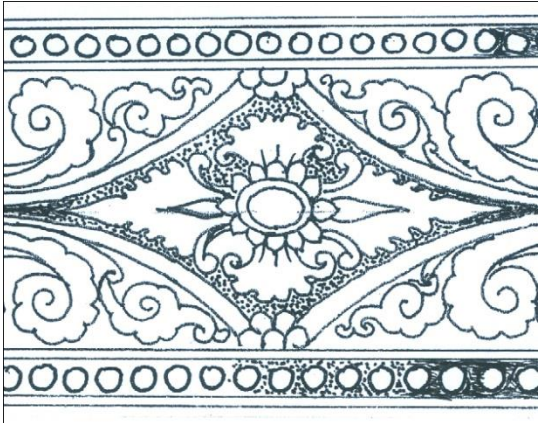
๓. การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing)

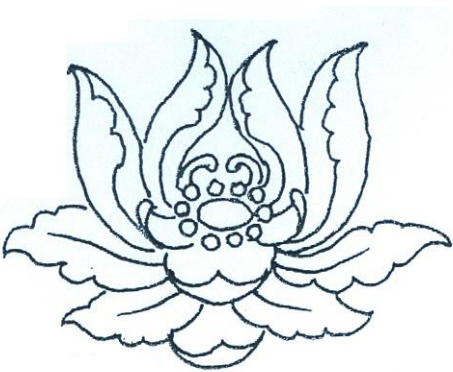
การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ การออกแบบผ้าทอลายทวารวดี

การออกแบบผ้าทอลายทวารวดี ผู้วิจัยได้ปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้า และนักโบราณคดี ดำเนินการสังเคราะห์ลวดลายสมัยทวารวดี จำนวน ๔ ลาย ที่ได้คัดเลือกร่วมกับชุมชน เป็นลวดลายผ้าได้ ๕ รูปแบบ ดังนี้

ลักษณะลายผ้า	รายละเอียด
	ลายที่ ๑ เป็นลายพืชรากานขดประยุกต์ มีลักษณะคล้ายดอกบัวตูม หรือลายพุ่มข้าวบิณฑ์คว่ำ ตั้งชื่อลายนว่า “ลายก้านขดบัวตูม”

ลักษณะลายผ้า	รายละเอียด
	ลายที่ ๒ เป็น “ลายข้าวหลามตัด” แซมด้วยลายพืชรากานขด และขนานด้วยลายลูกแก้ว

	ลายที่ ๓ ประกอบด้วยลายก้านพืชเป็นหลัก และขนานด้วยลายลูกแก้ว
	ลายที่ ๔ เป็นลายก้านพืชดัดประยุกต์ ไม่ให้มีรอยหยัก และประกอบกันเป็นรูปคล้ายลายกระจัง ตั้งชื่อลายว่า “ลายกระจังก้านขด”
ลักษณะลายผ้า	รายละเอียด
	ลายที่ ๕ เป็นลายกลีบบัวประยุกต์ ซึ่งกลีบบัวมีรอยหยักคล้ายพืชก้านขด แซมด้วยลายลูกแก้วเป็นเกสรดอกบัว

๓.๒ การคัดเลือกลายผ้าทอสำหรับดำเนินการทอ

การคัดเลือกลายผ้าทอสำหรับดำเนินการทอนั้น ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือก ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ และสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัด นครปฐม โดยได้คัดเลือกลายสำหรับผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย ดังนี้

ลายผ้าทอที่คัดเลือก	เหตุผลที่คัดเลือก	ข้อควรปรับปรุง
ลายที่ ๑ ลายก้านขดบัวตูม	มีความสวยงามและมีลวดลายหลักเป็นลายพีชก้านขดที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์สมัยทวารวดี และสามารถทอตามลายได้จริง	รอยหยักของพีชก้านขด อาจทำให้ผ้าทออกมาไม่เหมือนลายต้นแบบ จึงอาจจะต้องตัดรอยหยักขอบนอกของลายออกบางส่วน
ลายที่ ๒ ลายข้าวหลามตัด	มีรายละเอียดของลวดลายหลักที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์สมัยทวารวดีชัดเจนมาก รวมถึงมีองค์ประกอบที่บูรณาการจากลวดลายสมัยทวารวดีถึง ๓ ลาย ได้แก่ ลายข้าวหลามตัด ลายพีชก้านขด และลายลูกแก้ว	รายละเอียดในลายข้าวหลามตัด ไม่สามารถมัดย้อมฝ้ายและทอผ้าให้มีรายละเอียดตามลายได้ทั้งหมด เวลาทอผ้าจริงอาจต้องปรับปรุงให้เหลือแต่โครงสร้างหลักของลาย
ลายผ้าทอที่คัดเลือก	เหตุผลที่คัดเลือก	ข้อควรปรับปรุง
ลายที่ ๔ ลายกระจังก้านขด	เป็นลายก้านพีชขดประยุกต์ที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของลวดลายสมัยทวารวดี และสามารถทอเป็นลายผ้าได้จริง	

ลายผ้าทอที่ไม่คัดเลือก	เหตุผลที่ไม่คัดเลือก
ลายที่ ๓	ดำเนินการทอให้สวยงามตามลายต้นแบบได้ยาก เมื่อทอออกมาแล้วอาจผิดเพี้ยนจากลายต้นแบบ และดูไม่ออกว่าเป็นลวดลายสมัยทวารวดีถึงแม้ลวดลายจะเป็นลายก้านพีชขดซึ่งเป็นลวดลายหลัก
ลายที่ ๕	เป็นลายที่ไม่โดดเด่น และไม่สื่อเฉพาะเจาะจงถึงความเป็นลวดลายสมัยทวารวดี

๓.๓ การทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่

การทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๕๐ คน เกี่ยวกับรูปแบบ ความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอย ราคา รวมถึงการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมาย โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๓ ผลการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๑. ด้านรูปแบบและความสวยงาม					
๑.๑ รูปแบบของลายผ้าทอสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสมัยทวารวดี	๑๕.๒๑	๔๕.๕๙	๓๐.๖๒	๘.๕๘	๐.๐๐
๑.๒ ลายผ้าทอทวารวดีมีความสวยงาม	๓๒.๖๖	๕๐.๘๗	๑๓.๕๗	๒.๙๐	๐.๐๐
๒. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
๒.๑ ท่านสนใจจะนำผ้าทอลายทวารวดีมาตัดเสื้อสำหรับสวมใส่	๓๕.๒๒	๒๘.๖๓	๓๔.๒๗	๑.๘๘	๐.๐๐
๒.๒ ท่านสนใจจะนำผ้าทอลายทวารวดีมาตัดกระโปรง/กางเกง	๑๒.๒๕	๑๘.๖๗	๓๓.๔๓	๒๐.๗๕	๑๔.๙๐
๒.๓ ท่านสนใจจะนำผ้าทอลายทวารวดีมาใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น	๓.๓๘	๖.๓๒	๒๐.๖๖	๕๐.๒๕	๑๙.๓๙
๓. ด้านราคา					
๓.๑ ท่านคิดว่าผ้าทอลายทวารวดีซึ่งเป็นผ้าไหมประยุกต์ขนาด ๑x๒ เมตร จำหน่ายในราคาผืนละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นราคาที่เหมาะสม	๔๐.๖๗	๓๐.๒๓	๒๐.๖๕	๘.๔๕	๐.๐๐
๓.๒ ท่านมีความประสงค์จะซื้อผ้าทอลายทวารวดีมาใช้ตามราคาที่กำหนดในข้อ ๓.๑	๒๐.๖๖	๔๓.๖๔	๒๔.๔๕	๘.๓๕	๒.๙๐
๔. ด้านการรับรู้เอกลักษณ์และรับรู้ความหมาย					
๔.๑ ท่านพึงพอใจที่จะใช้ผ้าทอลายทวารวดี เพราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และมีความสัมพันธ์กับอารยธรรมโบราณของจังหวัดนครปฐม	๖๗.๗๕	๓๐.๒๕	๒.๐๐	๐.๐๐	๐.๐๐
๔.๒ ท่านประสงค์ที่จะเข้าใจที่มาและความหมายของลวดลายทวารวดีบนผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยให้มีคำอธิบายไว้บนกล่องบรรจุภัณฑ์	๗๒.๒๓	๒๕.๘๗	๑.๙๐	๐.๐๐	๐.๐๐

จากผลการทดสอบแนวความคิดผลิตภัณฑ์ใหม่สรุปได้ว่า ลายผ้าทอที่ออกแบบสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสมัยทวารวดีในระดับมาก ร้อยละ ๔๕.๕๕ ลวดลายผ้าทอทวารวดีมีความสวยงามอยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๐.๘๗ และลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่สนใจซื้อผ้าทอลายทวารวดีสำหรับตัดเสื้อในราคาผืนละ ๑,๐๐๐ บาท รวมถึงพึงพอใจที่จะใช้ผ้าทอลายทวารวดีเพราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะและมีความสัมพันธ์กับอารยธรรมโบราณในจังหวัดนครปฐม โดยให้ผู้จำหน่ายมีคำอธิบายความหมายของเอกลักษณ์ไว้บนกล่องบรรจุภัณฑ์

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

๑. ควรผลิตเป็นผ้าพิมพ์ลายด้วย เพราะผ้าทออย่างเดียวจะไม่เพียงพอกับความต้องการใช้
๒. ควรประยุกต์รูปแบบลายผ้าทอให้มีความน่าสนใจ ทันสมัย เหมาะกับคนหลายช่วงวัย
๓. ไม่ควรกำหนดราคาสูงเกินไป เพราะคนที่มีรายได้ไม่มากจะลำบากต่อการซื้อหาตามนโยบายขององค์กร
๔. ควรออกแบบแฟชั่นให้ดูเป็นตัวอย่างด้วย
๕. ควรประชาสัมพันธ์จุดวางขายที่แน่นอน เช่น ศูนย์ OTop อำเภอ หรือจังหวัด
๖. ควรจดลิขสิทธิ์และขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ผ้าทอลายทวารวดีด้วย

๔. การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy Development)

การพัฒนากลยุทธ์การตลาดดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๔.๑ กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี
โดยเน้นลูกค้าที่เป็นบุคลากรส่วนงานราชการ สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชน ที่มีส่วนให้ความร่วมมือกับจังหวัดนครปฐมในการสวมใส่ผ้าลายทวารวดีทุกวันพุธ ตามที่จังหวัดนครปฐมมีหนังสือขอความร่วมมือ โดยผู้วิจัยและชุมชนได้ประชุมหารือและกำหนดการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีมาใช้ประโยชน์สำหรับลูกค้ากลุ่มเป้าหมายใน ๒ รูปแบบ ได้แก่

๔.๑.๑ การใช้ผ้าทอสำหรับกลุ่มผู้บริหาร เนื่องจากชุมชนยังผลิตผ้าทอลายทวารวดีได้จำนวนไม่มาก ประกอบกับช่างทอผ้ามีจำนวนน้อย ทำให้ผลผลิตผ้าทอไม่เพียงพอสำหรับกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดในจังหวัดนครปฐม ในระยะแรกชุมชนจึงเห็นสมควรที่จะผลิตผ้าทอสำหรับกลุ่มผู้บริหารเป็นหลัก

๔.๑.๒ การใช้เสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดีสำหรับกลุ่มบุคลากร ตามข้อเสนอแนะของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งใช้คอมพิวเตอร์กราฟิกออกแบบลายโดยทีมผู้วิจัย ลวดลายที่นำมาพิมพ์ใช้ลายข้าวหลามตัดและลายกระจังก้านขดเป็นหลัก ซึ่งเสื้อพิมพ์ลายนี้สามารถผลิตได้รวดเร็วและเพียงพอสำหรับกลุ่มบุคลากร รวมทั้งราคาจำหน่ายไม่แพง ทำให้บุคลากรสามารถซื้อมาสวมใส่โดยไม่กระทบต่อรายได้

๔.๒ กำหนดจำนวนการผลิตผ้าทอลายทวารวดี

การกำหนดจำนวนการผลิตผ้าทอลายทวารวดีนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย การใช้ผลิตภัณฑ์ จำนวน ๒ กลุ่มหลัก ได้แก่

๔.๒.๑ กลุ่มผู้บริหาร การผลิตผ้าทอสำหรับกลุ่มผู้บริหารทั้งองค์กรภาครัฐ และเอกชนในจังหวัดนครปฐมนั้น เบื้องต้นกลุ่มผ้าทอกำหนดจำนวนการผลิตผ้าทอขนาด ๑x๒ เมตร ไม้เดือนละ ๓๐ ชิ้น ตามกำลังในการทอ ซึ่งกลุ่มผ้าทอมีสมาชิกจำนวน ๘ คน และกำหนดราคาจำหน่ายชิ้นละ ๑,๐๐๐ บาท

๔.๒.๒ กลุ่มบุคลากร การใช้ผ้าลายทวารวดีสำหรับบุคลากร จะใช้เสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดี ซึ่งสามารถผลิตได้ตามความต้องการในเวลาอันรวดเร็ว สำหรับการผลิตออกสู่ตลาดครั้งแรกคณะผู้วิจัยกำหนดไว้จำนวน ๕๐๐ ตัว กำหนดราคาจำหน่ายตัวละ ๓๐๐ บาท

๔.๓ จัดทำแผนการจำหน่ายผ้าทอลายทวารวดีแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

๔.๓.๑ การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ โดยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และผ้าพิมพ์ลายทวารวดีในเว็บไซต์ของศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเมืองนครปฐม มหาวิทยาลัยคริสเตียน รวมทั้งนำเสื้อพิมพ์ลายทวารวดีมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐมและนายกเหล่ากาชาดสวมใส่เป็นต้นแบบในการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยคริสเตียนซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐมได้นำผลิตภัณฑ์เสื้อพิมพ์ลายทวารวดีมอบแก่อาจารย์และเจ้าหน้าที่ รวมทั้งแขกผู้มาเยือน เพื่อสวมใส่และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จัก จำนวน ๔๕๐ ตัว

๔.๓.๒ การกำหนดสถานที่หลักในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ คณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า Otop ของอำเภอเมืองนครปฐม ตั้งอยู่บริเวณถนนเทศบาล ๓ หน้าว่าการอำเภอเมืองนครปฐม ซึ่งถือเป็นแหล่งชุมชน สำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และเสื้อพิมพ์ลายทวารวดี

๕. การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

๕.๑ การกำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนได้เห็นชอบกำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายก้านขดบัวตูม ลายข้าวหลามตัด และลายกระจิงก้านขด รวมทั้งนำลายข้าวหลามตัดและลายกระจิงก้านขดมาประยุกต์เป็นผ้าพิมพ์ลาย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์กราฟิกออกแบบผ้าพิมพ์ลายดังกล่าว

ภาพที่ ๒๖ ตัวอย่างการนำลายข้าวหลามตัดและลายกระจังกันขดมาเป็นลายพิมพ์บนเสื้อสำเร็จรูป โดยใช้คอมพิวเตอร์กราฟิก

๕.๒ การคาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด จากการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ถึงความสนใจในการนำผ้าลายทวารวดีมาใช้ตัดเสื้อหรือกระโปรงสวมใส่ของลูกค้าเป้าหมายซึ่งเป็นผู้บริหารและบุคลากรทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนในจังหวัดนครปฐม พบว่ามีความต้องการซื้อผ้าลายทวารวดีในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยจึงคาดคะเนว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีจะสามารถจำหน่ายแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้

๕.๓ การคาดคะเนต้นทุนและกำไร การผลิตผ้าทอลายทวารวดี และเสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดีผู้วิจัยได้คาดคะเนต้นทุนและกำไร ดังนี้

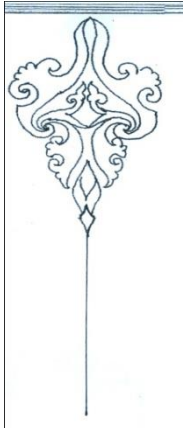
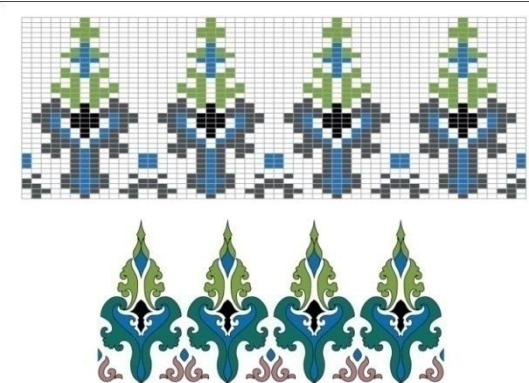
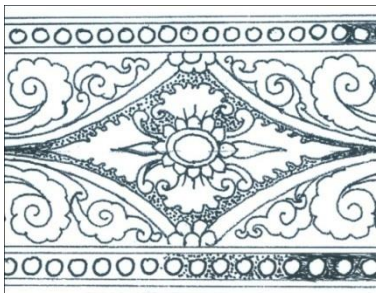
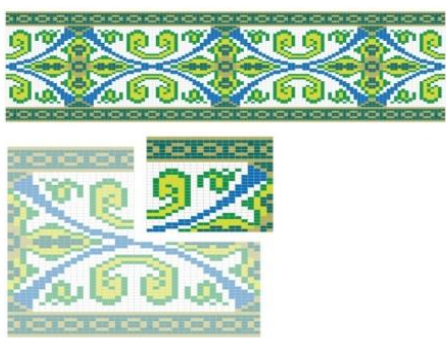
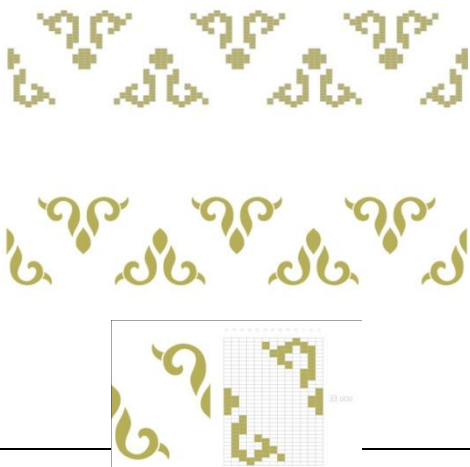
๕.๓.๑ ผ้าทอลายทวารวดี ผืนขนาด ๑x๒ เมตร ราคาต้นทุนการผลิตจากชุมชนและการขนส่ง ผืนละ ๘๐๐ บาท ราคาจำหน่ายผืนละ ๑,๐๐๐ บาท

๕.๓.๒ เสื้อสำเร็จรูปลายทวารวดี ราคาต้นทุนการผลิตและการขนส่ง ตัวละ ๒๕๐ บาท ราคาจำหน่าย ตัวละ ๓๐๐ บาท

๖. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

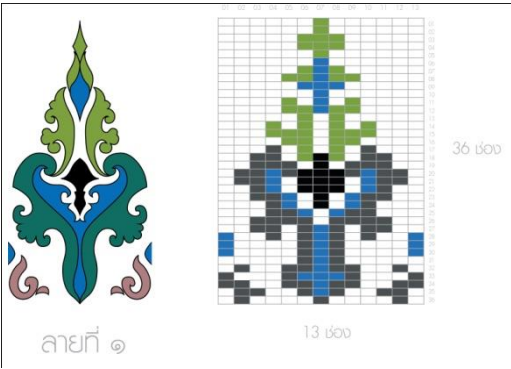
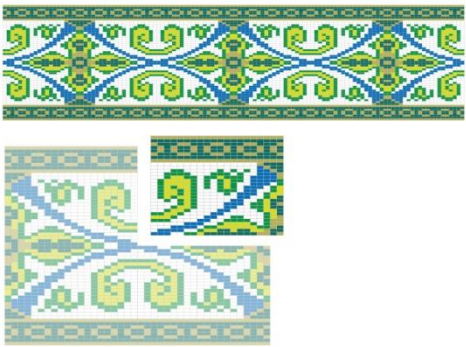
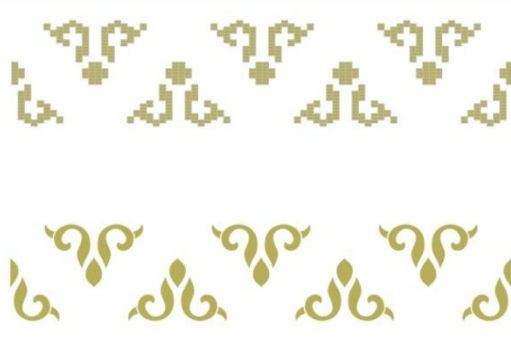
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีนั้น คณะผู้วิจัยและกลุ่มผ้าทอบ้านไผ่หูช้าง ได้พัฒนาแบบลายทวารวดีสำหรับการทอ และดำเนินการทอผ้าลายทวารวดี ดังนี้

๖.๑ การพัฒนาแบบลายทวารวดีสำหรับการทอ

ลายที่เลือก	การพัฒนาแบบลายสำหรับการทอ
ลายที่ ๑ ลายก้านชดบัวตูม 	
ลายที่ ๒ ลายข้าวหลามตัด 	
ลายที่ ๔ ลายกระจิงก้านชด 	

๖.๒ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

กลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้ดำเนินการทอผ้าตามรูปแบบลายที่พัฒนา โดยมีผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย ดังนี้

ลายต้นแบบการทอ	ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี
	ลายที่ ๑ ลายก้านขดบัวตูม
	ลายที่ ๒ ลายข้าวหลามตัด
	ลายที่ ๔ ลายกระจังก้านขด

ปัญหาในการผลิตผ้าทอลายทวารวดีของชุมชน

การผลิตผ้าทอลายทวารวดีของชุมชน มีปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการแก้ไข ดังนี้

ประเด็นปัญหา	แนวทางการแก้ไข
๑. กลุ่มทอผ้าบ้านดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดไว้เดิม ไม่มีความพร้อมที่จะทอผ้าลายทวารวดีที่พัฒนาขึ้นใหม่	๑. ผู้วิจัยได้ประสานงานกลุ่มทอผ้าชุมชนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการแทนจนแล้วเสร็จ
๒. ลายก้านขดบัวตูม หากทอเป็นลายเดี่ยว ๆ ทั้งผืนผ้าจะไม่มีความสวยงามและไม่สะท้อนลวดลายสมัยทวารวดี เนื่องจากช่างทอไม่สามารถมัดย้อมลวดลายที่มีลักษณะเป็นใบพืชขดได้	๒. ประยุกต์ลายนี้ให้เป็นลายเชิงของผืนผ้าของลายกระจิงก้านขด อย่างไรก็ตามลวดลายนี้เมื่อทอเสร็จแล้วก็ไม่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลายสมัยทวารวดี จึงต้องมัดย้อมและปรับปรุงลวดลายใหม่ให้มีความเหมาะสมต่อไป
๓. ลายต้นแบบการทอที่ทำเป็นกราฟ มีขนาดคลาดเคลื่อนจากความต้องการ เนื่องจากเมื่อทอตามมาตราส่วนของลายต้นแบบครั้งแรก ลายแต่ละลายจะมีขนาดใหญ่มาก	๓. ปรับปรุงมาตราส่วนของลายต้นแบบให้มีขนาดที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

จากการประเมินผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ลาย มีข้อเสนอแนะที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. ลายข้าวหลามตัด เป็นลายที่สวยงามและสะท้อนความเป็นลวดลายทวารวดีมากที่สุด เนื่องจากมีลายที่เป็นเอกลักษณ์อื่น ๆ ได้แก่ ลายพืชมก้านขดและลายลูกแก้วประกอบอยู่ด้วย ซึ่งลายนี้สามารถผลิตเป็นสินค้าออกสู่ตลาดได้ แต่ต้องให้ช่างทอผ้าในชุมชนผลิตอย่างประณีต และคำนึงถึงรายละเอียดของลวดลายให้มากที่สุดเพื่อคุณภาพที่น่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ใหม่

๒. ลายก้านขดบัวตูม ไม่สะท้อนเอกลักษณ์ของลวดลายสมัยทวารวดี จึงควรปรับปรุงลายให้เหมาะสม และยังไม่ควรนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด

๓. ลายกระจิงก้านขดก็ไม่ได้สะท้อนเอกลักษณ์ของลวดลายทวารวดีเท่าที่ควร จึงควรปรับปรุงลายให้เป็นทวารวดีที่ชัดเจน และปรับปรุงการผลิตให้มีความประณีตยิ่งขึ้น

๗. การทดสอบตลาด (Market Testing)

ผู้วิจัยได้ทดสอบตลาด โดยนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย ไปให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายซึ่งเป็นผู้บริหารและบุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรอิสระในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๕๐ คน ประเมินผลิตภัณฑ์โดยใช้แบบสอบถาม รวมทั้งเขียนข้อเสนอแนะท้ายแบบสอบถาม ซึ่งผลการประเมินลายผ้าทอทั้ง ๓ ลาย สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินผลิตภัณฑ์	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
- ชาย	๔๓	๒๘.๖๗
- หญิง	๑๐๗	๗๑.๓๓
๒. อายุ		
- ๒๐-๓๐ ปี	๓๙	๒๖.๐๐
- ๓๑-๔๐ ปี	๕๑	๓๔.๐๐
- ๔๑-๕๐ ปี	๔๒	๒๘.๐๐
- ๕๑-๖๐ ปี	๑๔	๙.๓๓
- ๖๐ ปี ขึ้นไป	๔	๒.๖๗
๓. สถานภาพการทำงาน		
- ผู้บริหาร	๓๓	๒๒.๐๐
- บุคลากร	๑๑๗	๗๘.๐๐
๔. สถานะของหน่วยงาน		
- องค์กรภาครัฐ	๕๔	๓๖.๐๐
- องค์กรภาคเอกชน	๕๖	๓๗.๓๓
- องค์กรอิสระ	๔๐	๒๖.๖๗

จากตารางที่ ๔ พบว่า กลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ร่วมประเมินผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๗๑.๓๓ อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี ร้อยละ ๓๔.๐๐ สถานภาพการทำงานส่วนใหญ่เป็นบุคลากร ร้อยละ ๗๘ และส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในองค์กรภาคเอกชนและภาครัฐ ร้อยละ ๓๗.๓๓ และ ๓๖.๐๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๕ ผลการประเมินผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)				
	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
ลายที่ ๑ ลายก้านขดบัวตูม					
๑. ลวดลายผ้าทอมีความสวยงาม	๕.๒๘	๒๕.๕๒	๖๐.๒๕	๘.๙๕	-
๒. ลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดี	๑.๙๘	๔.๒๙	๑๐.๖๓	๗๐.๒๖	๑๒.๘๔
๓. เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี	๓๗.๕๐	๕๕.๖๘	๖.๘๒	-	-
๔. สีสันทอสวยงามและเหมาะกับลวดลาย	๓๙.๔๘	๕๖.๒๙	๔.๒๓	-	-
ลายที่ ๒ ลายข้าวหลามตัด					

๑. ลวดลายผ้าทอมีความสวยงาม	๔๔.๓๒	๕๒.๒๗	๓.๔๑	-	-
๒. ลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดี	๔๔.๓๒	๕๓.๔๑	๒.๒๗	-	-
๓. เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี	๓๗.๕๐	๕๕.๖๘	๖.๘๒	-	-
๔. สีเส้นผ้าทอสวยงามและเหมาะกับลวดลาย	๓๘.๖๔	๔๘.๘๖	๑๑.๓๖	-	-

ลายที่ ๓ ลายกระจังก้านขด

๑. ลวดลายผ้าทอมีความสวยงาม	๗.๑๘	๒๗.๘๗	๕๘.๓๓	๖.๖๒	-
๒. ลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดี	๒.๒๓	๕.๘๑	๓๐.๖๕	๕๙.๙๔	๑.๓๗
๓. เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี	๓๗.๕๐	๕๕.๖๘	๖.๘๒	-	-
๔. สีเส้นผ้าทอสวยงามและเหมาะกับลวดลาย	๔๐.๒๑	๔๙.๗๔	๑๐.๐๕	-	-

ราคาจำหน่ายและความต้องการใช้ประโยชน์

๑. ราคาจำหน่าย ผืนละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นราคาที่ เหมาะสม	๒๒.๗๓	๕๖.๘๒	๒๐.๔๕	-	-
๒. ท่านมีความประสงค์จะใช้ประโยชน์จากผ้าทอ ลายทวารวดี อาทิ ตัดชุดสำหรับสวมใส่ หรือนำไป ใช้ประโยชน์อื่น เช่น ปกหมอน ผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น	๓๕.๒๓	๕๕.๖๘	๙.๐๙	-	-

จากตารางที่ ๕ พบว่าลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นว่าผ้าทอลายก้านขดบัวตูม มีความสวยงามอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๖๐.๒๕ ลวดลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดี อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ ๗๐.๒๖ เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๕.๖๘ สีเส้นผ้าทอสวยงามและเหมาะกับลวดลาย อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๖.๒๙

ลายข้าวหลามตัด ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลวดลายผ้าทอมีความสวยงาม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๕๘.๓๓ ลวดลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดีอยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๓.๔๑ เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๕.๖๘ สีเส้นผ้าทอสวยงามและเหมาะกับลวดลาย อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๔๘.๘๖

ลายกระจังก้านขดลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลวดลายผ้าทอมีความสวยงาม อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๒.๒๗ ลวดลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดีอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ ๕๙.๙๔ เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๕.๖๘ สีเส้นผ้าทอสวยงามและเหมาะกับลวดลาย อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๔๙.๗๔

ส่วนราคาจำหน่ายและความต้องการใช้ประโยชน์ ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ราคาจำหน่าย ผืนละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นราคาที่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๖.๘๒ และมีความประสงค์จะใช้ประโยชน์จากผ้าทอลายทวารวดี อยู่ในระดับมาก ร้อยละ ๕๕.๖๘

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากลูกค้ากลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๑. ควรมีการพัฒนาลวดลายผ้าทอลายทวารวดีให้หลากหลาย และควรมีการพัฒนาเป็นผ้าพิมพ์ลายด้วย เพื่อให้จำนวนการผลิตเพิ่มขึ้นและเพียงพอกับความต้องการใช้

๒. งานผ้าทอลายทวารวดีมีคุณค่ามาก ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาและเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ในวงกว้าง

๓. ควรเพิ่มจำนวนสีส้นให้หลากหลาย เน้นสีส้นสดใสเหมาะกับสมัยนิยม และเหมาะสมกับคนหลายช่วงวัย

๔. ลวดลายสวยงาม แต่บางลวดลาย ได้แก่ ลายก้านขดบัวตูม และลายกระจังก้านขดสะท้อนลายทวารวดีไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

๕. ราคาผ้าทอค่อนข้างแพงเมื่อเปรียบเทียบกับผ้าไหม ซึ่งราคาที่เหมาะสมควรจะขายในราคาผืนละ 800 บาท

๘. การดำเนินธุรกิจ (Commercialization)

การดำเนินธุรกิจผ้าทอลายทวารวดี คณะผู้วิจัยและชุมชนผู้ผลิตกำหนดแนวทางการดำเนินธุรกิจ ดังนี้

๘.๑ การผลิตผ้าทอลายทวารวดี ชุมชนบ้านไผ่หูช้างจะผลิตเดือนละ ๓๐ ผืน กำหนดราคาต้นทุนผืนละ ๘๐๐ บาท และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมจะประสานงานกับศูนย์ Otop อำเภอเมืองนครปฐม ในการนำผ้าทอไปวางจำหน่ายในราคาผืนละ ๑,๐๐๐ บาท และดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรับทราบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่และสถานที่จำหน่ายหลัก

๘.๒ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีบางส่วน ชุมชนสามารถจำหน่ายได้เองในงานพิเศษต่าง ๆ ที่มีการแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ด้วย

๘.๓ การผลิตเสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดี โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นหน่วยงานกลางของจังหวัด ดำเนินการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และประสานงานการผลิตกับธุรกิจผู้ผลิต เพื่อนำผ้าพิมพ์ลายทวารวดีมาเป็นสินค้าจำหน่ายในศูนย์ Otop อำเภอเมืองนครปฐม ให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายมีแหล่งซื้อผลิตภัณฑ์ สำหรับนำไปสวมใส่ตามการขอความร่วมมือสวมใส่ผ้าไทยลายทวารวดีทุกวันพุธของจังหวัดนครปฐม

๘.๔ รายได้จากการจำหน่ายผ้าทอและเสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมและมหาวิทยาลัยคริสเตียน จะจัดตั้งเป็นเงินกองทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนและนักศึกษา

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดนครปฐม” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ (Idia Generation)

ผลการศึกษาลวดลายสมัยทวารวดี พบว่ามีลวดลายที่ความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งสามารถนำมาประยุกต์เป็นลายผ้าทอสำหรับเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจังหวัดนครปฐมได้ ลวดลายสมัยทวารวดีส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในโบราณวัตถุ ได้แก่ ลวดลายบนพระธรรมจักร ฐานรองพระธรรมจักร เสาคอนกรีต แท่นประทับของพระพุทธรูป รูปปูนปั้น เครื่องประดับ และเครื่องใช้ต่าง ๆ

๕.๑.๒ การกลั่นกรองและการประเมินความคิด (Screening and Evaluation of Idia)

๕.๑.๒.๑ การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบลวดลายสมัยทวารวดี

ลวดลายสมัยทวารวดีที่ปรากฏบนศิลปวัตถุในจังหวัดนครปฐม มีรูปแบบหลัก ๆ ๕ รูปแบบ ได้แก่ ๑) ลายพิกุลก้านขด ๒) ลายข้าวหลามตัด ๓) ลายลูกแก้ว ๔) ลายกลีบบัว ๕) ลายหน้าสิงห์

๕.๑.๒.๒ ศึกษาความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี

ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดในการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีให้เป็นผ้าทอเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม และลวดลายที่ควรนำมาออกแบบเป็นลายผ้าทอได้แก่ ลายพิกุลก้านขด และลายข้าวหลามตัด

๕.๑.๒.๓ คัดเลือกรูปแบบของลวดลายทวารวดีสำหรับออกแบบลายผ้าทอ

ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนได้คัดเลือกรูปแบบของลวดลายทวารวดีสำหรับออกแบบลายผ้าทอ จำนวน ๔ ลาย ได้แก่ ๑) ลายพิกุลก้านขด ๒) ลายข้าวหลามตัด ๓) ลายลูกแก้ว ๔) ลายกลีบบัว

๕.๑.๓ การพัฒนาแนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด (Concept Development and Testing)

๕.๑.๓.๑ การออกแบบผ้าทอลายทวารวดี ผู้วิจัยได้ปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้า และนักโบราณคดี ดำเนินการสังเคราะห์ลวดลายสมัยทวารวดี จำนวน ๔ ลาย ที่ได้คัดเลือกร่วมกับชุมชน เป็นลวดลายผ้าได้ ๕ รูปแบบ ได้แก่ ๑) ลายก้านขดบัวตูม ๒) ลายข้าวหลามตัด ๓) ลายก้านพิกุล ๔) ลายกระจังก้านขด และ ๕) ลายกลีบบัวประยุกต์

๕.๑.๓.๒ การคัดเลือกลายผ้าทอสำหรับดำเนินการทอ ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือก ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ และสมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายก้านขดบัวตูม ลายข้าวหลามตัด และลายกระจังก้านขด ส่วนลายที่ไม่คัดเลือก ได้แก่ ลายก้านพืชขดและลายกลีบบัวประยุกต์

๕.๑.๓.๓ การทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ผู้วิจัยได้ทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ กับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย สรุปได้ว่า ลายผ้าทอที่ออกแบบ สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลาย สมัยทวารวดีในระดับมาก ลวดลายผ้าทอทวารวดีมีความสวยงามอยู่ในระดับมาก และลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่สนใจซื้อผ้าทอลายทวารวดีสำหรับตัดเสื้อในราคาผืนละ ๑,๐๐๐ บาท รวมถึงพึงพอใจที่จะใช้ผ้าทอลายทวารวดีเพราะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะและมีความสัมพันธ์กับอารยธรรมโบราณในจังหวัดนครปฐม

๕.๑.๔ การพัฒนากลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy)

๕.๑.๔.๑ กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี โดยเน้นลูกค้าที่เป็นบุคลากรส่วนงานราชการ สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชน ที่มีส่วนให้ความร่วมมือกับจังหวัดนครปฐมในการสวมใส่ผ้าลายทวารวดีทุกวันพุธ โดยกำหนดการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีมาใช้ประโยชน์สำหรับลูกค้ากลุ่มเป้าหมายใน ๒ รูปแบบ ได้แก่ การใช้ผ้าทอสำหรับกลุ่มผู้บริหาร และการใช้ผ้าพิมพ์ลายทวารวดีสำหรับกลุ่มบุคลากร

๕.๑.๔.๒ กำหนดจำนวนการผลิตผ้าทอลายทวารวดี กำหนดตามกลุ่มเป้าหมาย การใช้ผลิตภัณฑ์ จำนวน ๒ กลุ่มหลัก ได้แก่การผลิตผ้าทอสำหรับกลุ่มผู้บริหารทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนในจังหวัดนครปฐม เดือนละ ๓๐ ชิ้น และเสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดีผลิตออกสู่ตลาดครั้งแรกจำนวน ๕๐๐ ตัว

๕.๑.๔.๓ จัดทำแผนการจำหน่ายผ้าทอลายทวารวดีแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยกำหนดแผนการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอและผ้าพิมพ์ลายทวารวดี ในเว็บไซต์ของศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเมืองนครปฐม มหาวิทยาลัยคริสเตียน รวมทั้งนำเสื้อพิมพ์ลายทวารวดีมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐมและนายกเหล่ากาชาดสวมใส่เป็นต้นแบบในการประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยคริสเตียนซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐมได้นำผลิตภัณฑ์เสื้อพิมพ์ลายทวารวดีมอบแก่อาจารย์และเจ้าหน้าที่รวมทั้งแขกผู้มาเยือน เพื่อสวมใส่และเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จัก ส่วนสถานที่หลักในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ คณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า Otop ของอำเภอเมืองนครปฐม สำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเสื้อพิมพ์ลายทวารวดี

๕.๑.๕ การวิเคราะห์ทางธุรกิจ (Business Analysis)

๕.๑.๕.๑ การกำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนได้เห็นชอบกำหนดลักษณะผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายก้านขดบัวตูม ลายข้าวหลามตัด และลายกระจังก้านขด รวมทั้งนำลายข้าวหลามตัดและลายกระจังก้านขดมาประยุกต์เป็นผ้าพิมพ์ลาย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์กราฟฟิกออกแบบผ้าพิมพ์ลายดังกล่าว

๕.๑.๕.๒ การคาดคะเนความต้องการซื้อของตลาด จากการสอบถามพบว่า ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายมีความต้องการซื้อผ้าลายทวารวดีในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยจึงคาดคะเนว่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดีจะสามารถจำหน่ายแก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้

๕.๑.๕.๓ การคาดคะเนต้นทุนและกำไร ผ้าทอลายทวารวดี ผืนขนาด ๑x๒ เมตร ราคาการผลิตจากชุมชนผืนละ ๘๐๐ บาท ราคาจำหน่ายผืนละ ๑,๐๐๐ บาท และเสื้อสำเร็จรูปลายทวารวดี ราคาการผลิตตัวละ ๒๕๐ บาท ราคาจำหน่าย ตัวละ ๓๐๐ บาท

๕.๑.๖ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development)

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบลายทวารวดีสำหรับการทอ และดำเนินการทอผ้าลายทวารวดีจำนวน ๓ ลาย ได้แก่ ลายก้านขดบัวตูม ลายข้าวหลามตัด และลายกระจังก้านขด โดยพบปัญหาใน ๓ ประเด็น ได้แก่

๕.๑.๖.๑ กลุ่มทอผ้าบ้านดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดไว้เดิม ไม่มีความพร้อมที่จะทอผ้าลายทวารวดีที่พัฒนาขึ้นใหม่ ผู้วิจัยได้ประสานงานกลุ่มทอผ้าชุมชนบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการแทนจนแล้วเสร็จ

๕.๑.๖.๒ ลายก้านขดบัวตูม หากทอเป็นลายเดี่ยว ๆ ทั้งผืนผ้าจะไม่มี ความสวยงาม และไม่สะท้อนลวดลายสมัยทวารวดี เนื่องจากช่างทอไม่สามารถมัดย้อมลวดลายที่มีลักษณะเป็นใบพืชขดได้ จึงประยุกต์ลายนี้ให้เป็นลายเชิงของผืนผ้าของลายกระจังก้านขด

๕.๑.๖.๓ ลายต้นแบบการทอที่ทำเป็นกราฟ มีขนาดคลาดเคลื่อนจากความต้องการ เนื่องจากเมื่อทอตามมาตราส่วนของลายต้นแบบครั้งแรก ลายแต่ละลายจะมีขนาดใหญ่มาก ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงมาตราส่วนของลายต้นแบบให้มีขนาดที่เหมาะสม

๕.๑.๗ การทดสอบตลาด (Market Testing)

ผู้วิจัยได้ทดสอบตลาด โดยนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี จำนวน ๓ ลาย ไปให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายซึ่งเป็นผู้บริหารและบุคลากรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรอิสระในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๑๕๐ คน ประเมินผลิตภัณฑ์โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผลการประเมินลายผ้าทอทั้ง ๓ ลาย สรุปได้ว่า ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นว่าผ้าทอลายก้านขดบัวตูมมีความสวยงามอยู่ในระดับปานกลาง ลวดลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดี อยู่ในระดับน้อย เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี อยู่ในระดับมาก และสีสันทอสวยงามและเหมาะกับลวดลายอยู่ในระดับมาก

ลายข้าวหลามตัด ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลวดลายผ้าทอมีความสวยงามอยู่ในระดับปานกลาง ลวดลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดีอยู่ในระดับมาก เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดี อยู่ในระดับมาก และสีสันทอสวยงามและเหมาะกับลวดลายอยู่ในระดับมาก

ลายกระจังก้านขด ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ลวดลายผ้าทอมีความสวยงามอยู่ในระดับมาก ลวดลายผ้าทอสะท้อนลักษณะเฉพาะของลายทวารวดีอยู่ในระดับน้อย เนื้อผ้าทอมีคุณภาพดีอยู่ในระดับมาก และสีสันทอสวยงามและเหมาะกับลวดลายอยู่ในระดับมาก

ส่วนราคาจำหน่ายและความต้องการใช้ประโยชน์ ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่าราคาจำหน่าย ผืนละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นราคาที่เหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความประสงค์จะใช้ประโยชน์จากผ้าทอลายทวารวดีอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๘ การดำเนินธุรกิจ (Commercialization)

การดำเนินธุรกิจผ้าทอลายทวารวดี ชุมชนร่วมกับคณะผู้วิจัยจะสร้างผลิตภัณฑ์ ๒ รูปแบบ ได้แก่ การผลิตผ้าทอลายทวารวดี และเสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดี โดยชุมชนบ้านไผ่หูช้างจะผลิตผ้าทอเดือนละ ๓๐ ผืน และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมจะประสานการผลิตเสื้อสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดี จำนวน ๕๐๐ ตัว พร้อมทั้งนำผลิตภัณฑ์ทั้ง ๒ รูปแบบไปวางจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ Otop อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ชุมชนบ้านไผ่หูช้างสามารถนำผ้าทอลายทวารวดีบางส่วนไปจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเมื่อมีงานพิเศษต่าง ๆ ได้

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ชุมชนกลุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์ผ้า และกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการผลิตภัณฑ์ ได้เห็นชอบในการคัดเลือกลวดลายสมัยทวารวดีที่ปรากฏอยู่บนโบราณวัตถุ จำนวน ๔ ลาย เพื่อนำไปออกแบบเป็นลายผ้าทอสมัยทวารวดี ได้แก่ ลายพิชก้านขด ลายข้าวหลามตัด ลายลูกแก้ว และลายกลีบบัว โดยมีความเห็นว่าลวดลายทั้ง ๔ นั้น เป็นลวดลายที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์สมัยทวารวดีซึ่งเคยเป็นอารยธรรมที่รุ่งเรืองอยู่ในจังหวัดนครปฐม มีความสวยงาม รวมถึงสามารถนำลายดังกล่าวมาประยุกต์ให้เป็นลายผ้าทอที่ทันสมัย และใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการตัดเสื้อสำหรับสวมใส่ที่สามารถออกแบบให้สวยงามเหมาะสมกับผู้ใช้หลายช่วงวัย และจากผลการประเมินความต้องการของลูกค้ายุคเป้าหมายสรุปได้ว่า ลูกค้ายุคเป้าหมายส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดในการพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีให้เป็นผ้าทอเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม และลวดลายที่ควรนำมาออกแบบเป็นลายผ้าทอได้แก่ ลายพิชก้านขด และลายข้าวหลามตัด สอดคล้องกับผลการศึกษาของจรัสวรรณ จันทลา (๒๕๕๖) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่าการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย (Function) ซึ่งต้องพิจารณาทั้งในส่วน of ประโยชน์ใช้สอยด้านจิตใจ (Psychological Function) โดยการทำให้กลุ่มลูกค้ายุคเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรือถูกใจ เช่น การมีลวดลายสีสันที่สะดุดตาน่าสนใจ มีมูลค่ามากกว่าราคาที่ตั้งไว้ และดูดีมีระดับ เป็นสัญลักษณ์แสดงภาพพจน์ของความเป็นฐานะ และประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) ซึ่งเป็นประโยชน์ใช้สอยโดยตรงต่อผู้ใช้ สามารถจับต้องใช้งานได้ตามที่กำหนดไว้ อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ

ภายหลังการออกแบบลายผ้าทอสมัยทวารวดีแล้ว ชุมชนกลุ่มทอผ้าตัวอย่างได้คัดเลือก ลายผ้า จำนวน ๓ ลาย ที่ชุมชนสามารถทอได้จริงตามศักยภาพของเครื่องมือการทอและ ความสามารถของผู้ทอ ได้แก่ ลายก้านขดบัวตูม ลายข้าวหลามตัด และลายกระจังก้านขด ซึ่งลาย ผ้าทอลายทวารวดีที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ที่ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเห็นว่า มีรูปแบบของ ลวดลายที่สวยงาม สะท้อนเอกลักษณ์ของศิลปทวารวดีในจังหวัดนครปฐม เหมาะสมที่จะผลิต ออกจำหน่าย มี ๑ ลาย ได้แก่ ลายข้าวหลามตัด ส่วนลายก้านขดบัวตูมและลายกระจังก้านขด ทั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มลูกค้าเป้าหมายมีความเห็นสอดคล้องกันว่ายังไม่สะท้อนเอกลักษณ์ของลวดลาย สมัยทวารวดีเท่าที่ควร จึงควรปรับปรุงลายให้เหมาะสม และยังไม่ควรนำผลิตภัณฑ์ทอออกสู่ตลาด ซึ่ง คณะผู้วิจัยและกลุ่มทอผ้าชุมชนบ้านไผ่หูช้าง จะปรับปรุงรูปแบบของลายผ้าให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายต่อไป

สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายข้าวหลามตัดซึ่งมีความสวยงามและสะท้อนเอกลักษณ์ของ ลวดลายสมัยทวารวดี รวมทั้งราคาการจำหน่ายไม่สูง สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้บริหารและบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ส่วนใหญ่สนใจจะซื้อผ้าทอลาย ทวารวดีมาใช้ประโยชน์ในการตัดเสื้อสำหรับสวมใส่ทุกวันพุธ ตามที่จังหวัดนครปฐมมีหนังสือขอ ความร่วมมือ และกลุ่มทอผ้าเองก็พึงพอใจที่จะผลิตผ้าทอลายใหม่ให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด นครปฐม เนื่องจากเห็นความสำคัญของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมสร้าง ผลิตภัณฑ์ใหม่ซึ่งมีผู้ต้องการซื้อ มาก จึงสร้างรายได้แก่ชุมชนมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (๒๕๔๗) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้านสู่ระบบ อุตสาหกรรมสินค้าชุมชน: ศึกษากรณีกลุ่มแม่บ้านเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการพัฒนาผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนเครือข่าย เพื่อเป็นวัตถุดิบในการรองรับการแปรรูป ผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ ที่ถูกออกแบบบนพื้นฐานการวิจัยตลาดและศักยภาพของกลุ่ม ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ ชนิดใหม่ตามที่ต้องการและยังได้พัฒนาผ้าทอพื้นบ้าน จากแบบดั้งเดิมสู่รูปแบบเชิงประยุกต์ ซึ่ง เป็นที่ต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ ๓๐ เมื่อ เปรียบเทียบกับก่อนที่จะได้รับการพัฒนา

สำหรับการนำผลิตภัณฑ์ผ้าลายทวารวดีออกสู่ตลาด จะดำเนินการเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ ผ้าทอซึ่งยังผลิตได้จำนวนน้อยและราคาสูง สำหรับกลุ่มผู้บริหารที่มีกำลังซื้อ และเสื้อ ส้าสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดีซึ่งมีราคาไม่แพงและผลิตได้จำนวนมากเพียงพอับความต้องการ สำหรับ กลุ่มบุคลากร ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดจากผลการศึกษาของศุภชัย สิงห์ยะ บุศย์ (๒๕๔๗) ที่จะส่งเสริมให้ช่างทอผ้าพื้นบ้าน ได้มีต้นทุนทางความคิดเชิงออกแบบและพัฒนา ผลิตภัณฑ์บนบริบทของความต้องการของผู้บริโภค แทนการผลิตไปตามวิถีความพอใจส่วนบุคคล สามารถขยายผล และสืบทอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมผ้าทอพื้นบ้าน สู่ระบบอุตสาหกรรม สินค้าชุมชนไปได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การผลิตผ้าทอลายทวารวดีของชุมชนบ้านไผ่หูช้าง ยังมีข้อจำกัดอยู่หลาย ประการ อาทิ จำนวนคนทอผ้าที่เหลืออยู่เพียงไม่เกิน ๑๐ คน และยังไม่มีคนรุ่นใหม่มาทดแทน ทำ ให้ผลิตผ้าทอได้จำนวนน้อยไม่เพียงพอับความต้องการ และศักยภาพของกี่ทอผ้าที่ไม่สามารถทอ ลายผ้าที่ซับซ้อนอ่อนช้อยได้ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับผลการศึกษาของจรรยา สีพาแลว (๒๕๔๕) ที่ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทอผ้าของชาวละว้าบ้านมิดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าการ

ทอผ้าของชาวละว้าทั้งในอดีตและปัจจุบันยังคงใช้กี่ขนาดเล็ก ที่เรียกว่าก๊อเวเป็นอุปกรณ์หลัก ฝ้ายและด้ายที่ใช้ทอผ้าจะมีทั้งฝ้ายที่ปลูกเองและซื้อจากอำเภอแม่แจ่ม เช่นเดียวกับสีที่ใช้ในการย้อมผ้าจะได้จากสีธรรมชาติและสีเคมี ในการทอผ้าชาวละว้าในอดีตจะทอไว้ใช้ในพิธีกรรมและใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น ในปัจจุบันมีพ่อค้าจากพื้นราบสนใจสั่งซื้อผ้าทอชาวละว้าบางประเภทเพื่อนำไปจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้านเพื่อทอผ้าขายเป็นรายได้เสริมภายในครอบครัว และชาวบ้านจะทอผ้าเมื่อมีเวลาว่างจากงานประจำ

ในส่วนของผู้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมประเมินผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและบุคลากรทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผ้าทอลายทวารวดีที่ชุมชนผลิตขึ้นมีความสวยงามและสื่อถึงเอกลักษณ์ของศิลปทวารวดีในจังหวัดนครปฐม และมีความสนใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอมาใช้ ทั้งนี้ทั้งผู้บริหารและบุคลากรมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่าราคาผ้าทอที่กำหนด ผืนละ ๑,๐๐๐ บาท เป็นราคาที่ไม่แพงเกินไป และชุมชนผู้ผลิตก็พึงพอใจที่จะผลิตผ้าทอเพื่อจำหน่ายในราคาดังกล่าว แต่ในชุมชนผู้ผลิตเองอาจมีปัญหาในเรื่องช่างมัดย้อมลายผ้ามีจำนวนน้อย ซึ่งอาจจะต้องมีโครงการอบรมช่างมัดย้อมลายผ้าให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตของผลิตภัณฑ์ใหม่ในชุมชน

การพัฒนาผ้าทอลายทวารวดีเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดนครปฐมให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน จึงควรพัฒนากลุ่มทอผ้าให้เข้มแข็ง สามารถสร้างผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการใช้ มีสีสันทนของผ้าทอที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าหลายช่วงวัย รวมถึงพัฒนาเครื่องมือทอผ้าให้มีศักยภาพสำหรับทอลายผ้าที่มีความซับซ้อน เพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่ดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๑.๑ ควรวิจัยและพัฒนาเครื่องมือสำหรับการทอผ้าของชุมชน เพื่อให้สามารถทอผ้าที่มีลวดลายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

๕.๓.๑.๒ ควรวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับมัดย้อมสีบนเส้นด้ายก่อนการทอ เพื่อประหยัดเวลา และประหยัดแรงงาน เนื่องจากการมัดย้อมด้วยมือใช้เวลามาก และผู้ที่มีความสามารถในการมัดย้อมมีจำนวนน้อย

๕.๓.๑.๓ ควรวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาช่างมัดย้อมผ้าทอในชุมชนให้มีจำนวนมากขึ้น โดยชุมชนมีส่วนร่วม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

๕.๓.๒.๑ จังหวัดนครปฐมควรมีนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน ใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายทวารวดี หรือผ้าพิมพ์ลายทวารวดีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์จากชุมชน รวมถึงได้เผยแพร่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดด้วย

๕.๓.๒.๒ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ควรประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และเสื้อผ้าสำเร็จรูปพิมพ์ลายทวารวดี รวมถึงสถานที่จำหน่ายหลัก ให้ผู้บริหารและบุคลากรทั้ง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปได้รับทราบ